دەزگای ڕۆشنبیریی شەفەق - کەرکووک
بۆ تەمەنی ٩ تا ١٤ ساڵ
شوبات ٢٠١١
٨

حاجیلە

گوڵی حاجیلەکانی دەشتی هاموون
نەکەی بیدەی بە نێرگیز جاری گەردوون
حاجی قادری کۆیی

ڕێوییەکی فێڵباز لە نێو ڕووپەرەکانی ئەم گۆوارەدا خۆی حەشارداوە، ئەگەر دۆزیتەوە، ژمارەی ساڵێکی گۆوارەکەمانت بە دیاری بۆ دێت.

بێچووی ئاژەڵان

ژێر پێیەکانم ماددەیەکی لینجیان پێوەیە کە بەهۆیەوە دەتوانم لەسەر لقی دارە گەڵدارەکاندا دانیشم.

دەزانن من چیم؟

من بێچووی ئاژەڵێکم کە پێی دەگوترێ تەرسیس و نیشتمانی من دارستانەکانی ئیندۆنیسیایە.

من و خوشک و براکانم دەتوانین سەرمان بەتەواوی بەدەوری خۆیدا بەئەندازەی بازنەیەکی تەواو بسوورێنینەوە، بۆیە بەردەوام ڕوومان لە دایکی خۆشەویستمانە.

ئا : زەریف

گوڵزاری حاجیلە

تاتیانە- کەرکووک-عەرەفە

تریتونیا

نیشتمانی ئەم جۆرە گوڵە باشووری ئەفریقیایە. گوڵەکەی بۆ لێکردنەوە بەکار دێت و ڕووەکێکە بەسەلک (وەک پەتاتە) زیاد دەکرێ. خۆشی بەرهەمی ئاوێتەبوونی دوو جۆری تری گوڵە کە ناویان ت.ئۆرێ و ت.پوتسییە.

پرتەقاڵی شیرین

نیشتمانی ئەم ڕووەکە خۆرهەڵاتی ئاسیایە. دوو جۆری هەیە، یەکێکیان بەرەکەی خەپلەییە و ئەوەی تر شێوەی لە بەری ئاسایی دەچێ.

دەبێ ڕۆشنایی تەواو لێی بدا و، لە وەرزی گەشەکردندا حەزی لە گەرمایەکی مامناوەندییە (لە دەرەوەی ماڵیش دەروێنرێ). لە وەرزی گەشەدا تا ناوەراستی مانگی ئاب ئاودانی باشی دەوێ. هەروەها هەفتەی دوو جار پەیینی دەوێ لە ماوەی گەشەکردندا.

لە ئینگلیزییەوە : بابی هیوا - کەرکووک

نەرمە دارخورما

کریستینا - کەرکووک

ئەم ڕووەکە حەزی لە ڕۆشنایی زۆر هەیە، هەروەها توانای هەیە لەبەر تیشکی ڕاستەوخۆی هەتاودا بژی.

پێویستە بەشێوەیەکی ڕێکوپێک ئاو بدرێ و، بەکەمی پێویستی بەپەیین هەیە.

خەون و خەیاڵ

ئەسعەد لوریزادە-چەمچەماڵ

دایە گوێگرە هاوارم
لە ژووری نووستن بێزارم
دەمەوێ هەموو شەوان
بۆ خەوتن بچمە سەربان
سەیری ئەستێرە و مانگ بکەم
بەرەو لای خۆمیان بانگ بکەم
بێن و دەستکەین بەیاری
یاریی ناو کوردەواری
(پیمپامپلۆز) و (چاوشارکێ)
کێ وریاترە لە کێ!
گەر ئەوان بردیانەوە
دەیانهێنمە ماڵەوە
لەگەڵ تاقە خوشکەکەم
چاوەکانیان ڕەش دەکەم
بەجوانی دەیاندوێنین
پرچیان بۆ دادەهێنین
بەڵام گەر من بردمەوە
لەکۆڵیان نابمەوە
دەبێ بمبەن بۆ ئاسمان
بمکەن بە هاوڕێی خۆیان
بۆخۆم تێر تێر دەڕوانم
لە جوانی کوردستانم
زیاتر بەرز دەبمەوە
فریشتە کۆکەمەوە
دەڵێم خۆ ئێوە پاکن
هەڵوەدای کاری چاکن
هەموو بپارێینەوە
لە خوا نزیک بینەوە
بڵێین توخوا خوایە گیان
با ئازاد بێ کوردستان

مەتەڵ

عوسمان دەروێش_کەرکووک

شەش پیتە. گیانلەبەرە
مەلێکی ڕەشی کۆچەرە
لە وەرزی زستان دێنەوە
بەهاران دەگەڕێنەوە
بە ساچمە و بە تۆڕ و داو
ڕاوچی زۆر یاری لێ دەکا ڕاو
کام مەلە بەستەزمانە؟
دەیانبینین بەم زستانە.

فەرهەنگی حاجیلە

بێلان - کەرکووک

ئەسێمبلی assembly کۆبوونەوە لەو کاتەدا دەبێ کە ژمارەیەکی زۆری خەڵک لە یەک کات و شوێندا چاویان بەیەکتر دەکەوێ.

ئەیت ate خواردی

فەرمانی رابردووە بۆ (دەخوا eat).ئەتێنشن attention

سەرنج ، گرینگی پێدان

کەسێک یان شتێک تۆ بەلای خۆیدا راکێشێ، پێی دەڵێن سەرنجراکێش.یان تۆ سەرنج بدەیتە کەسانێک و بتەوێ بزانی چی دەڵێن.

ئەتراکت attract ، بەکێشکردن

کاتێ شتێک، کەسێک یان ئاژەڵێک بەلای خۆیدا را دەکێشێ و وای لێ دەکا گرینگیی پێ بدا.
یان کاتێ موگناتیس هەندێ شت را دەکێشێ و نزیکیان دەخاتەوە.

ئۆدیەنس audience ، بینەران (یان جەماوەر)

کۆمەڵێ خەڵکن کە لە شوێنێکدا کۆ دەبنەوە بۆ ئەوەی شتێک ببینن یان گوێ لە شتێک بگرن.

ئۆتۆم autumn ، پایز

پایز ئەو وەرزەی ساڵەیە کە بەدوای هاویندا دێ و کەشوهەوا بەرەو ساردی دەڕوا و، گەڵای دار دەوەرن.

خێراترین زمان

پاکیزە عەلی _ تەپەی مەلا عەبدوڵڵا

زمانی فەرەنسایی بە خێراترین زمان دادەنرێ لە رووی دەربڕینەوە، کەسێکی فەرەنسایی دەتوانێ ٣٥٠ وشە لە خولەکێکدا دەربڕێ، دوای ئەویش زمانی یابانی دێ کە دەتوانی لە خولەکێکدا ٣١٠ وشە دەربڕی. زمانی ئینگلیزیش بە پلەی سێیەم دێ و دەتوانی لە خولەکێکدا ٢٠٩ وشە دەربڕی.

ئیدیومی کوردی

شلێر محەمەد

ناخۆران و بخۆرانە:

بەرۆژ و سەردەمێک دەگوترێت، کە دامودەزگاکانی هیچیان بەسەر هیچەوە نەمابێت و پشێویی تێدا بێت. زۆر و ستەم لە ئەندازە بەدەر بێت.

ئاسنی سارد دەکوتێتەوە:

کارەکەی بێ ئەنجامە و بێ هوودە خۆی ماندوو دەکات.

چەپەرە شرە چ پێوە بێت، چ لێوە بێت:

بەیەکێک یا شتێک دەوترێت، بوون و نەبوونی وەک یەک وابێت. واتا بێ کەڵکە. بۆ سووکیی ئەو کەسە یا ئەو شتە دەوترێت.

دەڵێی توونی بابایە:

توونی بابا ، دۆڵ و دەرەیەکی دوور و درێژ و بەپێچ و پلووچە، لەولای دەربەندیخانەوەیە، مرۆڤ تێیدا ون دەبێت. بەشوێنێک یا خانوویەک دەوترێت پێچ و پەنای زۆر بێت و سەری لێ دەرنەکرێت.

محەمەد ئەمین زەکی بەگ

ئا: کاوە ئەردەڵان – سلێمانی

محەمەد ئەمین زەکی کوڕی عەبدولڕەحمان ساڵی ١٨٨٠ لە شاری سلێمانی لەدایک بووە.
سەرەتا لە قوتابخانەی مەلا عەبدولعەزیز، بەزمانی فارسی خوێندوویەتی و، دواتر چووەتە تاکە قوتابخانەی سەرەتایی لە سلێمانی. ساڵی ١٨٩٦ چووەتە ئامادەیی سەربازی لە بەغدا و لە ١٨٩٩ چووەتە قوتابخانەی حەربی لە ئەستەنبوڵ.
ساڵی ١٩٠٢ بووەتە ئەفسەر لە سوپای شەشەمی عوسمانی لە بەغدا.
لە ساڵی ١٩١٧ محەمەد ئەمین زەکی وەک یاریدەدەری سوپاسالاری سوپای حوتەمی عوسمانی بەسەرکردایەتیی مستەفا کەمال پاشا دامەزرا و، ساڵی ١٩١٨ لە بەرەی شەڕ لە فەلەستین بەشداریی کرد.
دوای گەڕانەوەی بۆ عێراق بووە مامۆستا لە قوتابخانەی سەربازی، دواتر بووە وەزیری ئەشغال و گەیاندن و وەزیری مەعاریف (پەروەردە) و وەزیری بەرگری و وەزیری ئابووری و گەیاندن.
ساڵی ١٩٣٧ وەک نوێنەری لیوای (پارێزگای) سلێمانی هاتە هەڵبژاردن و لەو ماوەیەدا دوو بەرگی کتێبی (خولاسەی کورد و کوردستان)ی نووسی، بەرگی یەکەمی ساڵی ١٩٣٧ بڵاو کردەوە. هەروەها دوو کتێبی تری دانا، یەکێکیان بەناوی (ناودارانی کورد) و ئەوەی تر بەناوی (مێژووی سلێمانی و حاکمەکانی) لە ساڵی ١٩٣٩.
محەمەد ئەمین زەکی بەگ لە ٩ی تەمموزی ١٩٤٨ کۆچی دوایی کرد و تەرمەکەی گواسترایەوە شاری سلێمانی و لەوێ بەخاک سپێردرا.

جان جاک رۆسۆ

حەمەی مەلا عەباس – ئاغجەلەر

جان جاک رۆسۆ ساڵی ١٧١٢ لە فرەنسا لەدایک بووە. ئەم پیاوە فەیلەسووف و سیاسەتوان و زانای بواری پەروەردە بوو، هەروەها موزیکزانیش بوو و خۆی خۆی فێری بنەماکانی موزیک کردبوو.
رۆسۆ لە نووسینەکانیدا جەختی دەکردەوە لەسەر ئەوەی مرۆڤ ئەگەر دەستەوارەیەکی کۆمەڵایەتی ئەنجام بدا، کە تیایدا کۆمەڵگە هەمووی سەروەر بێ، ئەوا دەتوانێ ئازادی دەستەبەر بکا. لە کتێبی «دەستەوارەی کۆمەڵایەتی» کە بەناوبانگترینی کتێبەکانیەتی باس لەمە دەکا.
هەروەها لە کتێبی «ئیمیل»دا، رۆسۆ دەڵێ پێویستە منداڵ هەلی بۆ بڕەخسێ و بواری هەبێ بۆ ئەوەی بەهرە سرووشتییەکانی پەرە پێ بدا بەبێ دەسکاریی دەرەکی. بەمەش ئەو منداڵە کاتێ گەورە دەبێ لە هەڵبژاردنەکانیدا لە کاتی تێکەڵبوون لەگەڵ کۆمەڵگەدا ئازاد دەبێ.
رۆسۆ ساڵی ١٧٧٨ کۆچی دوایی کرد و، بەدرێژایی ژیانی بانگەوازی بۆ مافی گەل لە حوکمڕانیی خۆی دەکرد و بۆ زاڵ نەبوونی ستەم بەسەر کۆمەڵگەدا. هەروەها داوای دەکرد هەموو ئەندامانی کۆمەڵ لە ماف و ئەرکدا یەکسان بن.

پشیلەی ژیر

هەرێز چیمەنی - کەرکووک

هەبوو نەبوو، کابرایەکی نانەواله پاش خۆی پشیلەیەکی بۆ یەکێ لە کورەکانی بەمیراتی هێشتەوە. کورە سەری سوڕ مابوو، ئەم پشیلەیە چییە و چیی لێ بکا.

بەڵام پشیلەکە بڕیاری دا هاوکاریی کورەکە بکا و، داوای جزمەیەکی مل درێژ و شەپقەیەک و توورەکەیەکی لێی کرد.

پشیلەکە ڕاوی کەروێشکێکی کرد و خستییە ناو توورەکەکەوە و، چووە لای پاشا و پێی گوت: «ئەمە دیاریی میر (کاراباس)ـە بۆ ئێوە. ئیتر هەر چەند ڕۆژ جارێک پشیلەکە دیارییەکی بۆ پاشا دەبرد، تا بووە مەراق لە دڵی پاشا «دەبێ ئەم میرە کێ بێ.

ڕۆژێک پشیلەکە زانیی کە پاشا و کچەکەی بەنیازن بەگالیسکەکەیان سەیرانێک بۆ سەر کەنار ڕووبارەکە بکەن.
بۆیە چووە لای کورەکە و پێی گوت: «ئەگەر متمانەم پێ بکەی ئەوە زوو دەوڵەمەند دەبی. بەڵام چیم پێت گوت جێبەجێی بکە. سبەی بچۆ کەناری ڕووبارەکە و لەو شوێنەی من بۆت دەستنیشان دەکەم خۆت نوقمی ژێر ئاو بکە».

کورەکەش بەقسەی پشیلەکەی کرد و، کاتێ گالیسکەی پاشا گەیشت، پشیلەکە دەستی کرد بە هاوارکردن: «فریامان کەون ئەوەتا جلوبەرگی میر کاراباس دزراوە و مەلەوانێکی باشیش نییە».

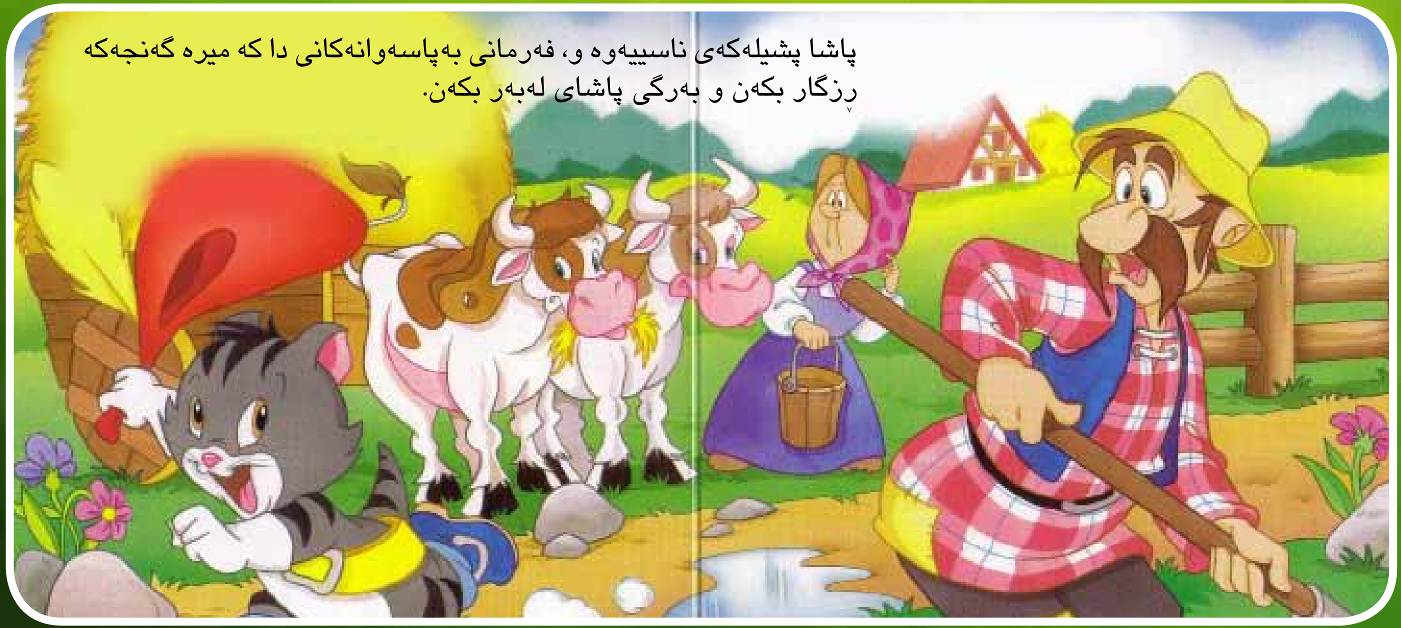

پاشا پشیلەکەی ناسییەوە و، فەرمانی بەپاسەوانەکانی دا کە میرە گەنجەکە ڕزگار بکەن و بەرگی پاشای لەبەر بکەن.

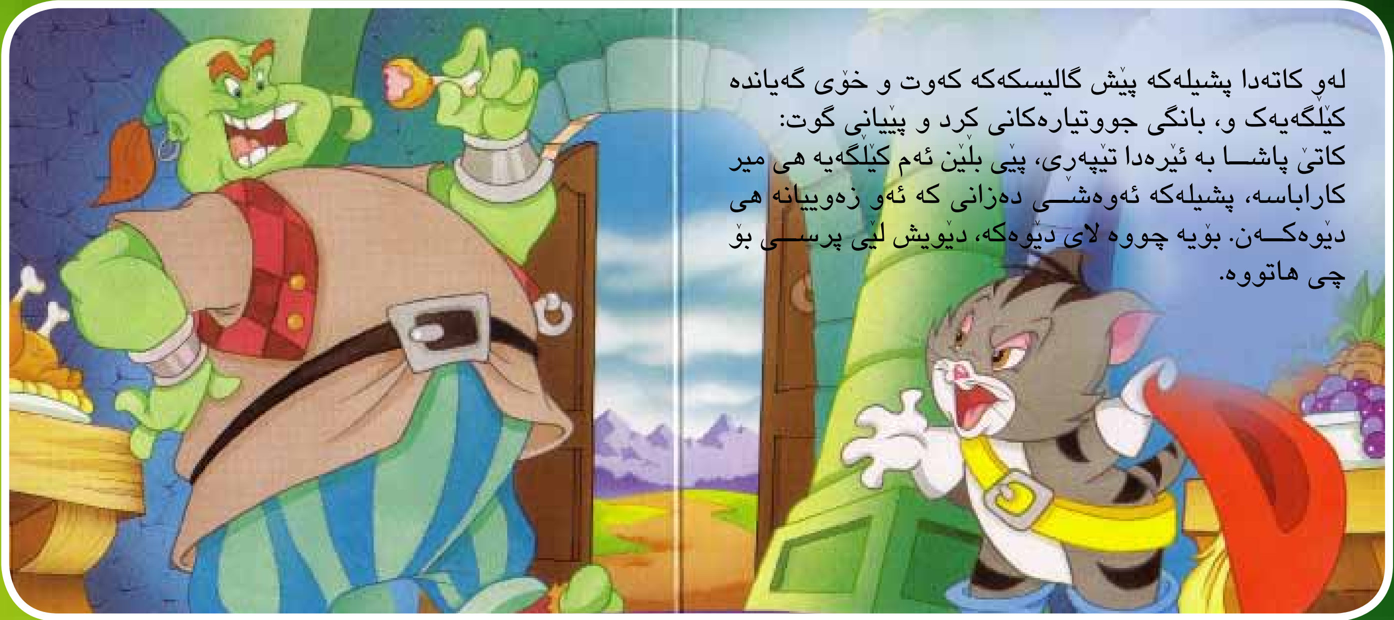
لەو کاتەدا پشیلەکە پێش گالیسکەکە کەوت و خۆی گەیاندە کێڵگەیەک و، بانگی جووتیارەکانی کرد و پێیانی گوت:
کاتێ پاشا بە ئێرەدا تێپەڕی، پێی بڵێن ئەم کێڵگەیە هی میر کاراباسە، پشیلەکە ئەوەشی دەزانی کە ئەو زەوییانە هی دێوەکەن. بۆیە چووە لای دێوەکە، دێویش لێی پرسی بۆ چی هاتووە.

پشیلەکە گوتی: «هاتووم بزانم تۆ دەتوانی خۆت بکەیتە شێرێکی زەبەلاح». دێو یەکسەر خۆی کرد بە شێر.
– ئینجا گوتی: «دەی با بزانم دەتوانی خۆت بکەی بە ئاژەڵێکی بچووک»، ئەم جارەیان دێو خۆی کرد بە مشک، ئینجا بە چاوترووکانێک پشیلەکە پەلاماری دا و قووتی دا.

دوای ئەمە لەگەڵ گەیشتنی گالیسکەی پاشا بۆ بەردەمی کۆشکی دێوەکە، پشیلەکە بانگی کرد: «فەرموون، بەخێر بێن بۆ کۆشکی میر کاراباس».
کورەکە سەری لەم کارە سوڕ ما، بەڵام داوای لە پاشا و شازادە کرد بچنە ناو کۆشکەکە.
شازادە بە چاوی خۆشەویستییەوە سەیری کورە گەنجەکەی دەکرد و بە کارە سەیرەکانی سەرسام بوو

«میر» لەگەڵ میوانەکانی گەیشتنە ژووری نانخواردن کە مێزێکی تێدا هەبوو خۆشترین خواردنەکانی لەسەر ڕیز کرابوون.
پاشا بەسەرسامییە گوتی: «بڕوانن ئەم میرە چەند چاوتێرە».

پاشا ئاگای لێ بوو کە کچەکەی بە چاوی خۆشەویستی لە «میر»ی دەڕوانی، بۆیە لە دڵی خۆیدا گوتی: «ئەم گەنجە شایانی ئەوەیە ببێ بە هاوژینی کچەکەم».

ئیتر شازادە و کاراباس زەماوەندیان کرد و سێ شەو و سێ ڕۆژ بەم بۆنەیەوە ئاهەنگیان گێڕا، منیش چووم هێچیان نەدامێ.

بزن مژە

دابان مەجید – سەرچنار

گیاندارێکی زۆر سەیرە، چونکە درێژیی زمانی دووجار لە جەستەی درێژترە، زۆرتریش لە جەنگەڵە چڕەکانی ئەفریقیا و مەدەغەشقەر و نیجیریدا هەیە. ئەم گیاندارە زمانی زۆر باریکە و کاتێک دەیباتە نێو دەمییەوە کلافەی دەکات، لە دەرهێنانیشدا بۆ نێچیرەکەی بەکاری دەهێنێت، کە مادەیەکی لینجی دەپرژێنێتە سەر بۆ ئەوەی مێرووەکانی پێوە بلکێن. خەسڵەتێکی تری ئەم گیاندارە ئەوەیە دەتوانێت بە ئاسانی رەنگی خۆی بگۆڕێت.

خێراترین ئاژەڵ

هەناسە ئەحمەد-شۆڕجەی کەرکووک

خێراترین ئاژەڵ لە سەر رووی زەویدا، پڵینگی هیندییە کە دەتوانێ لە ماوەی ٢ چرکەدا لە راوەستانەوە خێرایی خۆی بگەیەنێتە ٧٢ کیلۆمەتر لە سەعاتێکدا. ئەگەر لە راکردندا بەردەوام بێت دەتوانێ خێرایی خۆی بگەیەنێتە ١١٢کیلۆمەتر لە سەعاتێکدا. لە فیلمێکی تۆمارکراویشدا دەرکەوتووە، کە پڵینگی هیندی دەتوانێ ٦٣٠ مەتر لە ٢٠چرکەدا ببڕێ، واتا خێراییەکەی گەیشتووەتە ١١٥کیلۆمەتر لە سەعاتێکدا. ئەگەر بەراوردی خێرایی ئاژەڵانیش بکەین دەبینین: خێرایی شێر و ئاسک ٨٠ کیلۆمەترە لە سەعاتێکدا، و خێرایی زێبرا(کەرە کێوی) دەگاتە ٦٤ کیلۆمەتر لە سەعاتێکدا. ئەوپەڕی خێرایی فیلیش دەگاتە ٤٠ کیلۆمەتر لە سەعاتێکدا. بزن و مەڕ و حوشتریش دەتوانن بە خێرایی ١٦ کیلۆمەتر لە سەعاتێکدا را بکەن، کەروێشکیش دەتوانێ بە راکردنی ٤٠ کیلۆمەتر لە سەعاتێکدا خۆی لە دەست دوژمنەکانی رزگار بکات. خێرایی خێراترین مرۆڤیش دەگاتە ٣٢ کیلۆمەتر لە سەعاتێکدا.

تەمەنی گیانداران

سەرخێل-چیمەن

فیل ٦٠ ساڵ
گامێشی دەریا ٤١ ساڵ
کەرکەدەن ٤٠ ساڵ
ورچ ٣٤ ساڵ
مەیموون ٢٠ ساڵ
پشیلە ٢٣ ساڵ
سەگ ٢٢ ساڵ
سەرگەر ٥٥ ساڵ
تووتی ٥٤ ساڵ

سەقاقوشی سپی ٥١ ساڵ
ریشۆڵە ١٧ ساڵ
کەناری ٢٢ ساڵ
کاردینال ٣٠ ساڵ
سوورە ماسی ٢٥ ساڵ
ماسیی سەلور ٦٠ ساڵ
ماسی ئیقلیسی ئەمەریکی ٥٠ ساڵ

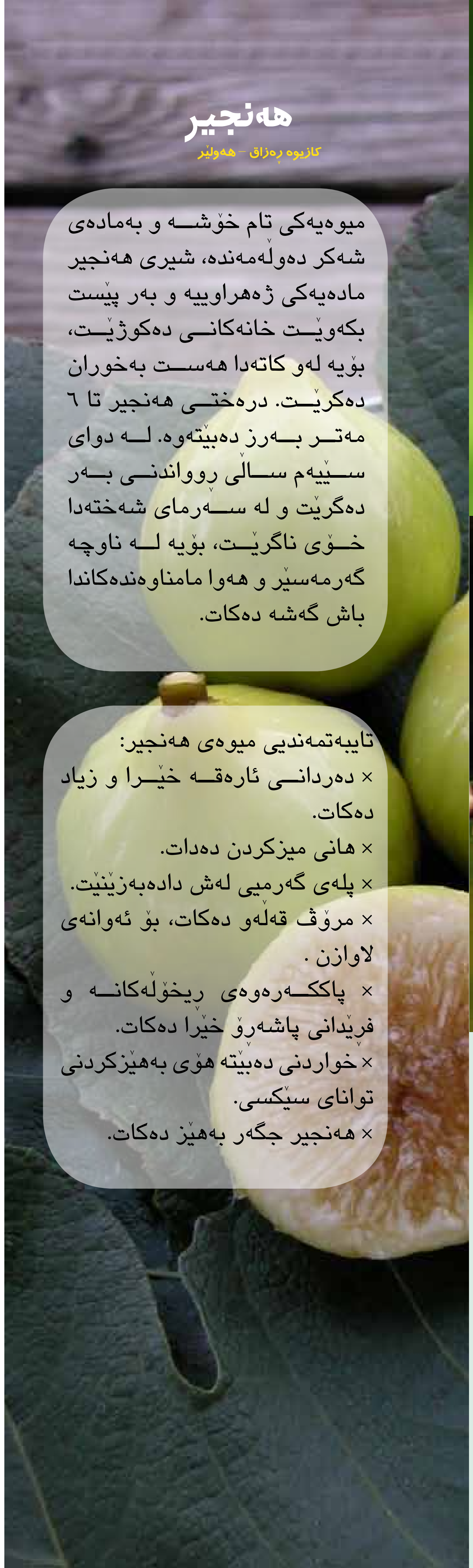

هەنجیر

کازیوە رەزاق – هەولێر

میوەیەکی تام خۆشە و بەمادەی شەکر دەوڵەمەندە، شیری هەنجیر مادەیەکی ژەهراوییە و بەر پێست بکەوێت خانەکانی دەکوژێت، بۆیە لەو کاتەدا هەست بەخوران دەکرێت. درەختی هەنجیر تا ٦ مەتر بەرز دەبێتەوە. لە دوای سێیەم ساڵی رواندنی بەر دەگرێت و لە سەرمای شەختەدا خۆی ناگرێت، بۆیە لە ناوچە گەرمەسێر و هەوا مامناوەندەکاندا باش گەشە دەکات.

تایبەتمەندیی میوەی هەنجیر:

× دەردانی ئارەقە خێرا و زیاد دەکات.
× هانی مێزکردن دەدات.
× پلەی گەرمیی لەش دادەبەزێنێت.
× مرۆڤ قەڵەو دەکات، بۆ ئەوانەی لاوازن .
× پاککەرەوەی ریخۆڵەکانە و فرێدانی پاشەڕۆ خێرا دەکات.
× خواردنی دەبێتە هۆی بەهێزکردنی توانای سێکسی.
× هەنجیر جگەر بەهێز دەکات.

بەشەو لە بن داراندا مەنوون

سۆز هیدایەت-سۆران

گیاندار و رووەک بۆ ئەوەی بژین پێویستە هەناسە بدەن، تەنیا جیاوازیش ئەوەیە گیانداران ئۆکسجین هەڵدەمژن و دووانە ئۆکسیدی کاربۆن دەدەنەوە، بەڵام رووەکەکان لە رۆژدا دووانە ئۆکسیدی کاربۆن هەڵدەمژن و ئۆکسجین دەدەنەوە، بەڵام لە شەودا بەپێچەوانە. بۆ؟ لەبەر ئەوەی لە رۆژدا گەڵای رووەکەکان دووانە ئۆکسیدی کاربۆن وەردەگرن و مادەی سەوز (کلۆرۆفیل) لە گەڵاکاندا دەیگۆڕێت بۆ شەکر و ئاو، ئەم کردارەش پێی دەگوترێت (رۆشنە پێکهاتن) ئەمەش تەنیا بە بوونی تیشکی خۆر روودەدات. بۆ رزگار بوون لە ئۆکسجینی بەرهەمهاتوو لەم کردارەدا، ئۆکسجینەکە دەچێتە هەوای دەوروبەر و شەکرەکەش وەکو خۆراک بۆ رووەکەکە بەکار دێت، شەکرەکەش دەگۆڕێت بۆ کاربۆهیدرات و ترشی کاربۆنیک و ڤیتامین. بەڵام کە تیشکی خۆر دیار نامێنێت کرداری رۆشنە پێکهاتە کۆتایی دێت و رووەکەکان بەشێک لەو شەکرەی لە رۆژدا بەرهەمیان هێناوە بەکار دەبەن و ئۆکسجینەکەش هەڵدەمژن و دووەم ئۆکسیدی کاربۆن دەدەنەوە و لەبەر ئەوە ئامۆژگاریمان ئەوەیە بەشەوان لەژێر داراندا مەنوون.

بۆچی مار کاژ فڕێدەدات؟

شادان شوان – خانەقین

مار لە خشۆکە خوێن سارد و لاشە درێژەکانە و لە رووی بایەلۆجییەوە پێوەندییان بە بڕبڕەدارە خوێن ساردەکانەوە هەیە، وەکو بزنمژۆک و تیمساحی ئەمریکی و کیسەڵ.
مار لە هەموو ناوچەکانی جیهاندا هەن، زیاتر لە دوو هەزار و ٤٠٠ جۆریان هەن، هەمووشیان کاژ فڕێ دەدەن، ئەم دیاردەیە لە سۆنگەی ئەو تایبەتمەندییەوە روودەدات کە لە ماردا هەیە.
مار لەبەر ئەوەی بە بەردەوامی قەبارەی لەشـی گەورە دەبێت تەنانەت لە کاتی پیریشـدا، لەبەر ئەوە ناچارە کاژەکەی لەبەر خۆی داکەنێت. مار لە مانگێکەوە بۆ سێ مانگ جارێک بەگوێرەی جۆری مارەکە بە رێکوپێکی کاژەکە فڕێ دەدات، ئەمەش بە لێخشاندنی پێستەکەی بە شتێکی زبردا.

چیرۆکێکی فۆلکلۆریی نەریتیریا (بۆچی مار کاژ دەگۆڕێ)

لە سویدییەوە (ڕێواس ئەحمەد)

لە زەمانێکی زوودا، لەو کاتەی زەمین تازە بوو. هێشـتا مردن لەسـەر زەمین نەبوو. مردن تەنیا لە ئاسمان و لەگەڵ خودادا دەژیا . جارێکیان مردن بە خودای وت:
ـ من دەمەوێ بچمە خوارەوە بۆ سەر زەمین. خودا وتی: نا.
ـ بۆچی؟ خۆ مرۆڤیش دەبێت بمرێ.
ـ مـن بەڵێنم بە مـرۆڤ داوە کە هەتاهەتایە بژین، هەرکاتێکیش پێسـتەکەیان کۆن بوو، من پێسـتی تازەیان دەدەمێ.
خودا کۆمەڵە پێستێکی زۆری لە ئاسماندا هەبوو. رۆژێک خودا پێستەکانی خستە ناو سەبەتەیەکی گەورەوە و بەو سەگەی وت کە لە ئاسماندا دەژیا کە ئەو سەبەتەیە بدات بە مرۆڤەکانی سەر زەوی.
سـەگەکە چووە سەر زەمین، ڕێگاکەی زۆر دوور بوو، ماندوو برسـی بیوو. کۆمەڵە ئاژەڵێکی بینی کە نانیان دەخوارد. لەگەڵیاندا دانیشـت و تێرتێری خوارد. هێندەی تر ماندوو بوو، ئەوجا بەدیار سـەبەتەکەیەوە خەوی لێکەوت.
پاش ماوەیەک مارێک بەوێدا تێپەری و لە سـەگەکەی پرسـی: چی لەو سەبەتەیەدا هەیە؟ سەگەکە لە وەڵامدا وتی: ئەمە پێستە و بۆ مرۆڤم هێناوە، کاتێ کە پێستەکانیان کۆن دەبێت، دەتوانن ئەمە بەکاربهێنن.
مارەکە هیچ قسەی نەکرد و بەرەو دارستان ڕۆیشت.
بەیانی کە سـەگەکە خەبەری بووەوە، بینی سـەبەتەکە نەماوە. یەکسەر زانی کە مارەکە بردوویەتی. سەگەکە هیچی نەکرد و بەردەوام بوو تا گەیشتە لای مرۆڤەکان. پاشان پێی وتن: خودا بە مندا پێستی بۆ ناردن، بەڵام مارەکە پێستەکەی ئێوەی برد. مرۆڤەکانیش تووڕەبوون و چوون بۆ لای خودا وتیان: پێستەکەمان دەوێتەوە، ئێمە پێویسـتیمان بە پێست هەیە. خوداش لە وەڵامدا وتی: ورد گوێ بگرن! بیر لەوە ناکەمەوە پێستی دیکەتان بدەمێ. کە پیربوون دەبێت بمرن.»
دەڵێن ئا لەو کاتەوە مردن هاتە سەر زەمین. بۆیە مرۆڤەکانیش هێندە رقیان لە مارە و کە دەیبینن دەیکوژن و ماریش بەردەوام خۆی لە مرۆڤ دووردەخاتەوە و هەموو ساڵێکیش کاژەکۆنەکەی فڕێ دەدات.
ماریش تاقە زیندەوەرێکە کە پێستەکەی خۆی دەگۆڕێ.

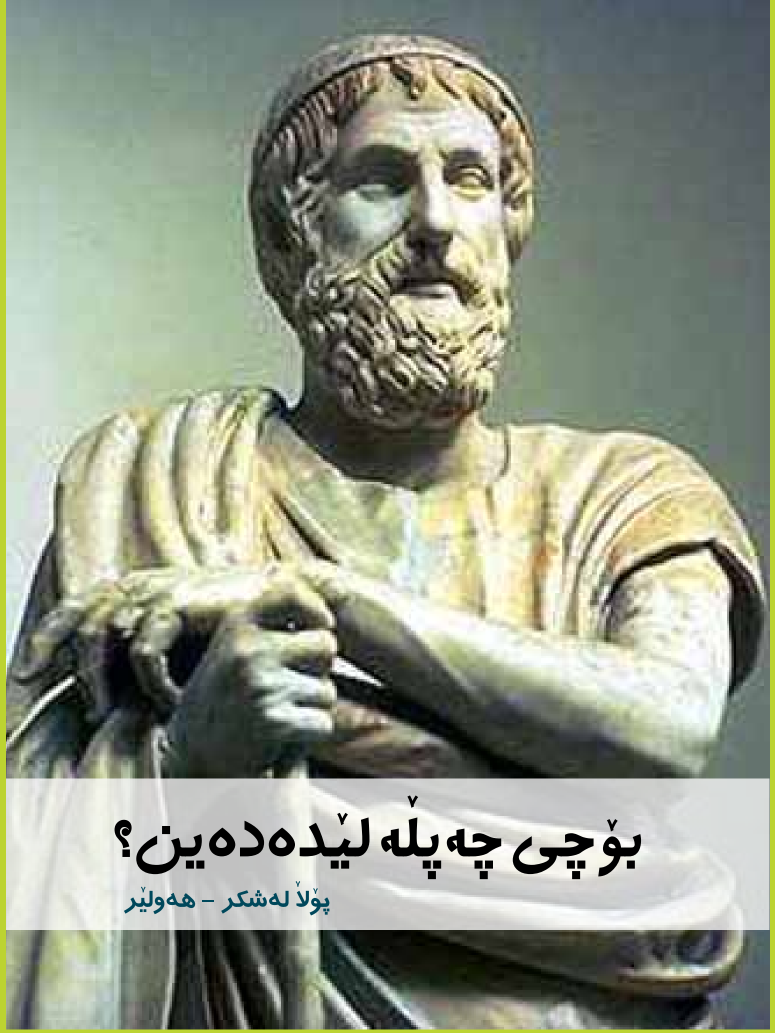

بۆچی چەپڵە لێدەدەین؟

پۆلا لەشکر – هەولێر

لـە کۆنەوە گریکەکان بۆ دەربڕینی خۆشـی و هاندانی ئەکتەرانی سـەر شـانۆ چەپڵەیان لێدەدا و بە دەنگێکی بـەرز هاواریـان دەکـرد. رۆمانەکانیـش بـۆ هەمان مەبەسـت چەقەنـە و چەپڵەیـان لێدەدا. لە سـەدەی حەڤدەشدا رەزامەندیی خۆیان بە پێدانە زەوی و فیکە و چەپڵەلێدانەوە دەردەبری.
پیاوانی ئایینی ئەوروپا ئەم هەڵوێسـتانەیان پەسـند نەکـرد و داوایـان لە هانـدەران کرد دەستخۆشـی و ئافەرین لێکردن بە کۆکەیەکی نەرم یان ئەحمێک دەربرن.
هەمـوو ئەم شـتانەش لەلایەن دەروونناسـانەوە بەم شێوەیە لێکدراوەتەوە: چەپڵە لێدان و فیکە و جۆرەکانی تری هاندان بریتین لە تێرکردنی خواستەکانی هاندەران لە هاندانی خەڵک و پیرۆزبایی کردن، هەروەها هەست کردنە بە بەشـداریکردن لە خۆشییەکان و لەبەرئەوەی دەسـتیان ناگاتە کەسـەکە و لەبری ئەوەی دەست لە پشتی کەسەکە بدەن چەپڵەی بۆ لێدەدەن.
لە سەردەمی ئیمپراتۆرییەتی رۆمانیدا کەسانی پسپۆر هەبـوون و بەکرێ دەگیران بۆ هانـدان و چەپڵەلێدان. بۆ نموونـە نیرۆن لە هەر دەرکەوتـن و خوێندنەوەی وتارێکـدا پارەی دەدایە ٥ هەزار کـەس تا چەپڵەی بۆ لێبدەن.

چۆن ماچ بووە نەریتی گەلان؟

ڕۆژ محەمەد – عەرەفە – کەرکووک

هـۆزە ئەفەریقاییـەکان بـۆ یەکەمیـن جـار ماچیان وەکو نەریتێک داهێنـاوە و بۆ رێزگرتن لە پێشـەوا و سـەرۆک هۆزەکانیان، شوێن پێی سـەرۆکەکانیان ماچ دەکـرد. رۆمانەکانیش بۆ دەربرینـی خۆشەویسـتی و رێزگرتن هەردوو چاو و نێو دەمی یەکترییان ماچ دەکرد.
بەگزادەکانی رۆمـان، لێـوی ئیمپراتۆریان ماچ دەکرد، بەڵام رەعییەت دەست و پێی ئیمپراتۆریان مـاچ دەکرد، پاشـان ئەم نەریتە لـە ئەورووپاش بڵاوبـووەوە و ئەورووپاییـەکان بـۆ ریزگرتن لـە هەڵپەرکێی میللیـی وڵاتەکەیـان، لە دووای تەواوبوونی هەر نمایشێک، دەستی سەماکارانیان ماچ دەکرد.
ئێسـتاش ماچ وەکـو نەریتێک لەنێو سـەرجەم میللەتانی دنیادا بـڵاوە و بێجگە لە ماچ کردنەکە، لەنێـو هەندێ نەتەوەدا لە ئامێزگرتن و سـەری لووت و نێوچەوان ماچ کرد باوە، لە نێو هەندێکی تریشیان ماچ کردنی هاورەگەزی خۆت عەیبێکی گەورەیە.

بۆچی سوپەرمارکت دامەزرا؟

شێرزاد سوبحی - ڕەحیماوە

بۆ کەمکردنەوەی ژمارەی کرێکارانی فرۆشگەکان و ئازاد کردنی کریاران لە هەڵبژاردنی پێویستییەکانی خۆیان لە فرۆشگەکان، لە ساڵی ١٩٣٠دا بۆ یەکەمین جار لە ئەمەریکا هەوڵی نەهێشتنی ڕۆڵی کارمەندانی فرۆشتن لە فرۆشگەکان درا.

لەو ساڵەدا کە لە سەرانسەری ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکادا بێکاری تەشەنەی کردبوو، لە نیویۆرک خاوەن فرۆشگەیەک ڕیزە دوکانێکی بەکرێ گرت و بۆ ئەوەی کەس بەکرێ نەگرێ، کریارەکانی لە گەڕان و سووڕاندا ئازاد کرد تا بە ئارەزووی خۆیان بەنێو دوکانەکاندا بسووڕێنەوە و شتەکان هەڵبژێرن، شوێنەکەشی ناو نا (کینگ کالین).

لەبەرئەوەی کرێی کارمەندی فرۆشتنی لەکۆڵ بووبووە، نرخی کاڵا و شتومەکەکانی لە بازار هەرزانتر دەفرۆشت، بۆیە خەڵکێکی زۆر ڕوویان تێدەکرد و داهاتێکی باشی لە ماوەیەکی زۆر کورتدا دەست کەوت.

کینگ کالین بە پێوەرەکانی ئێستا یەکەمین سوپەرمارکت بوو و هەتا ساڵی ١٩٣٦ ژمارەی سوپەرمارکتەکان گەیشتە ١٢٠٠ سوپەرمارکت لە ئەمەریکا.

وەرە با فێری پایسکیل لێخوڕین بین

دلدار ئازا - تەقتەق

سەرەتا ترس و دڵەراوکێ لە دڵی خۆت دەربێنە بۆ ئەوەی هەنگاو بەهەنگاو فێری لێخوڕینی پایسکل ببی.

١- جاری یەکەم کوشنی پایسکلەکە (ئەو شوێنەی لەسەر دادەنیشی) نزم بکەوە تا ئەو ڕادەیەی بتوانی بەئاسانی پێ بگەیەنیتە زەوی.

٢- کاتێ کە توانیت پێت بگەیەنیتە زەوی هەست بەدڵنیایی زیاتر دەکەی. ئینجا پایسکلەکە وەک ڕەوڕەوە بەکار بێنە و، بەرەو پێشەوە بڕۆ و بۆ ئەم لا و ئەو لا بسووڕێوە و هەوڵی شارەزابوون لە بەکارهێنانی بڕێک و سوکان بدە.

٣- دوای ئەوەی دڵنیا بووی کە ئەو شتانە فێر بووی و دەتوانی بڕێک بگری و بسووڕێیتەوە، دەتوانی کوشنەکە بەرز بکەیتەوە تا ئەو ئاستەی بەباشی دەزانی. ئینجا پایسکلەکە لێخوڕە، بەڵام خۆت بەدوور بگرە لە جادە و ڕێی قەڵەباڵغی پڕ سەیارە و شوێنی مەترسیدار.

لەوانەیە دایک و باوکت نەیەڵن زۆر پایسکل بەکار بێنی ئەویش لەبەر ئەوەیە کە نایانەوێ تووشی ئازار و ڕووداوی ناخۆش بی. بۆیە هەوڵ بدە فێری بنەماکانی هاتوچۆ بی و لاسایی برادەرە لاسارەکانت مەکەوە، ئەگەر هەبوو کڵاو (خوودە) بکە سەرتەوە.

کۆمپیوتەر

چاپگەر Printer

چاپگەر پێداویستییەکی ترە کە پێوەستە بە کۆمپیوتەر ، لە ڕێگای ئەم ئامێرەوە ، دەتوانین وێنە ، نووسراو و دەیان شتی تر لەسەر کۆمپیوتەرەوە بخەینە سەر کاغەز و چاپی بکەین .

دوو جۆر چاپگەرمان هەیە :

١ - چاپگەری لێزەری ، کە نرخی گرانترە و وێنەکانی زۆر جوان و پوختن .

٢ - چاپگەری مەرەکەب ، نرخێکی هەرزانی هەیە و بۆ کاری ڕۆژانەمان بە کار دێت .

ماردین - سلێمانی

سانسۆر چییە ؟

هەستی فەهمی - هەولێر

لە زمانی لاتینیدا دەستخستنە ناو کاروبار دەگەیەنێت، ئیتر قەدەغەکردن بەهۆی دەسەڵاتەوە بێت چ سیاسی یا ئاینی یا هەر شێوەیەکی تر بێت. ئێستا بەزۆری سانسۆر لە بواری چاپەمەنیدا دەکرێت. لە سەدەی شازدەی زاییندا کڵێسای کاسۆلیک یەکەمین نموونەی نووسراوە قەدەغەکراوەکانی بڵاو کردەوە.

سانسۆر دوو جۆری هەن: سانسۆری قەدەغەکردن و سانسۆری سزادان.

جیاوازیی نێوانیان ئەوەیە، یەکەمیان بەر لە بڵاوبوونەوەیە و دووەمیان دوای بڵاوبوونەوەیە.

لە کۆمەڵگە دیموکراسییەکاندا سانسۆر هێمنانە و بۆ قازانجی خەڵکە، تەنیا لە کاتی شەڕ و ئاژاوەدا توندوتیژ دەبێت.

بۆچی میلی کاتژمێر بەلای ڕاستدا دەسووڕێتەوە؟

ژوان سۆران - دووبز

هەموومان دەزانین کە میلی کاتژمێر لەلای چەپەوە بەرەو لای ڕاست دەسووڕێتەوە، بەڵام دەبێ ئەمە هۆکارەکەی چی بێ و بۆ بەرەو لای ڕاست دەسووڕێتەوە و بەلای چەپدا ناسووڕێتەوە؟

وەڵامی ئەم پرسیارە لە لاپەڕەکانی مێژوودا دەدۆزرێتەوە.

ئەو کاتژمێرانەی لە سەرەتادا مرۆڤ دروستیانی کرد، بەگوێرەی ئاراستەی (ڕێڕەو) هەتاو کاریان دەکرد. لە نیوەی باکوری زەویشدا، کە زۆربەی ئامێرەکانی ژماردنی کات لەوێ دەرکەوتن و داهێنران، سێبەر لەگەڵ ڕەوتی هەتاو لە ئاسماندا بەرەو لای ڕاست ڕێی دەکرد. بۆیە کاتێ کاتژمێر دروست کرا میلەکانی بەو ئاراستەیە جووڵەیان دەکرد، لە چەپەوە بەرەو ڕاست.

پێبکەنە تا جوانتر بیت

هەوری هیوا – کۆیە

ڕۆژێک مامۆستایەک بە قوتابییەک دەڵێت: پیاوم بۆ بخەرە ڕستەوە.
قوتابییەکەش دەڵێت: دایکم ڕۆژ تا ئێوارە خەریکی سپیاوە.

شەوێک پیاوێک لە خەویدا درک دەچێت بە پێیدا بۆ شەوی دواتر بە پێڵاوەوە دەنوێت.

قوتابییەک دەچێت بۆ زانکۆیەکی ئەمەریکی، سەیر دەکات زۆربەیان لەسەر تیشێرتەکانیان نووسراوە (Pepsi, coca cola) ئەویش لەسەر کراسەکەی دەنووسێت (Mastaw)

لە کوڕێک دەپرسن حەسەن زیرەک خەڵکی کوێ بوو؟ ئەویش لە وەڵامدا دەڵێت: خەڵکی هەولێر بوو برای خوالێخۆشبوو قادر زیرەک بوو.

جارێک پیاوێکی ڕەزیل دەچێتە چێشتخانەیەک ، نان دەخوات و هاوڕێکەی بەسەریدا دێت پێی دەڵێت ئەوە چی دەکەیت ؟
ئەویش لە وەڵامدا دەڵێت: نامبینی وا سەرم دەتاشم.

دوو نوکتە

گێلاس جەودەت – داقووق

درۆ

یەکەم: باوکم سەعاتێکی هەبوو حەوت ساڵ لە چاڵێکدا بوو، کە هێنامانە دەرێ، نەک هەر ئیشی دەکرد، بەڵکو بۆ چرکەیەکیش پاش و پێشی نەدەکرد.
دووەم: جا ئەوە چییە؟ باوکم حەوت ساڵ لە چاڵێکدا بوو، کە هاتە دەرەوە هەر زیندوو بووا!
یەکەم: باشە بابت لەوێدا چی دەکرد؟!
دووەم: سەعاتەکەی بابتی قورمیش دەکرد.

خەو

مامۆستا: ئادەی بزانم بۆچی دواکەوتوون؟
قوتابی یەکەم: مامۆستا نوستبووم، لە خەوما بۆ شوێنێکی دوور دەچووم.
مامۆستا: ئەی تۆ بۆ دواکەوتبووی؟
قوتابی دووەم: ئاخر منیش ئەوم بەڕێ دەکرد.

تینا: وێنەکانم بوونەتە جێگای سەرنجی مامۆستاکانم

دیمانە: ئیمان جەباری

(تینا فەرهاد حوسێن جەباری) تەمەنی ١٣ ساڵە و، پۆلی سێهەمی ناوەندییە، هەر لە منداڵییەوە ئارەزووی وێنەکێشان و گۆرانیی کوردییە، بەتایبەتی گۆرانیی منداڵان و (زەکەریا). بەڵام مخابن وەک خۆی دەڵێ: من دەنگم زۆر ناخۆشە بۆیە نابم بە گۆرانیبێژ، وەلێ دەکرێ ببم بە موزیکژەنێکی باش.

تینا لە بارەی وێنەکانەوە دەڵێ: تا ئێستا بەشداری هیچ پێشانگایەکم نەکردووە، بەڵام وێنەکانم بوونەتە جێگای سەرسوڕمان و سەرنجی مامۆستاکانم.

تینا دەڵێ: گۆڤاری منداڵان دەخوێنمەوە بەتایبەتی گۆڤاری منالانی باوەگوڕگوڕ کە ئێستا لە شوێنی (حاجیلە) دەردەچێت و چیرۆکەکانی و نوکتە و قسە خۆشەکانیم بەدڵە. و هەموو جارێ نوکتەکانی ناو گۆڤارەکە بۆ هەردوو هاوڕێم (جیهان و سۆما) دەگێڕمەوە.

لە کۆتاییدا تینا وتی: (لەنجە)ی خوشکم کە هونەرمەندێکی شێوەکار و مامۆستا ئەمەل کە یەکێکە لە مامۆستا زۆر خۆشەویستەکانم کە زۆر هاندەر و هاوکارمن.

چیرۆکەکانی حاجیلە دەخوێنمەوە

دیمانە: نسێ

ناوت : هەتاو فەلاح.

تەمەنت چەندە؟: ١٣ ساڵ .

لە چ پۆلێکی؟: یەکەمی ناوەندیم.

قوتابخانەکەت ناوی چییە؟: سەباحەی کچانم .

ئاواتت چییە؟ حەز دەکەم لە دوا ڕۆژدا ببم بە مامۆستا تاوەکو خزمەتی کچان و کوڕانی شارەکەم بکەم.

ئارەزووت چییە؟ ئارەزووم ئەوەیە لەدوای خوێندن فێری مۆسیقا ببم بەتایبەت ئالەتی پیانۆ.

گۆڤاری منداڵان دەخوێنیتەوە؟ بەڵێ بەپێی کات چیرۆکەکانی حاجیلە دەخوێنمەوە.

کامانەن گەورەترین هەسارەکانی کۆمەڵەی خۆر؟

ئامادەکردنی: گزنگ - کەرکووک

کۆمەڵەی خۆر دوو هەسارەی فلامەرزی لەخۆگرتووە، ئەوانیش موشتەری و زوحەلن.
هەردووکیان لە ئاسماندا دەدرەوشێنەوە و بەبێ تەلیسکۆب و بەچاوی ئاسایی دەبینرێن.
زوحەل بەوئەڵقانە دەناسرێتەوە، کە دەوریان داوە و لە کەڤر و تەپوتۆز و شەختە پێکهاتووە.
موشتەری گەورەترین هەسارەی کۆمەڵەی خۆرە.
قەبارەکەشی دوو هێندەی کۆی قەبارەی سەرجەم هەسارەکانی ترە.
ئەگەر تەلیسکۆبێکی گەورە بەکاربێنی، شریتە گازییەکەی دەوری موشتەری دەبینی.
لەسەر رووی هەسارەی موشتەریدا پەڵەیەکی زۆر گەورەی سوور هەیە، کە برێتییە لە زریانێکی گەورە و چەندان ساڵە لەسەر هەسارەکە هەڵیکردووە و تا ئێستە بەردەوامە.

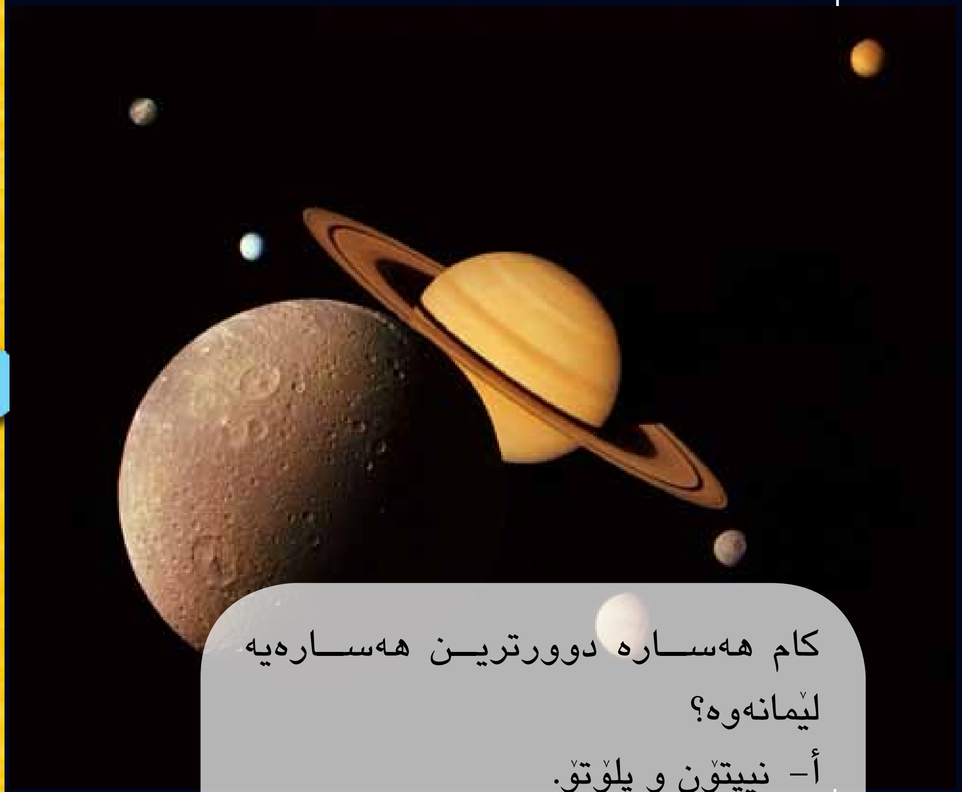

کام هەسارە دوورترین هەسارەیە لێمانەوە؟
أ- نیپتۆن و پلۆتۆ.
ب- عوتارد و زوهرە.
ج- موشتەری و زوحەل.

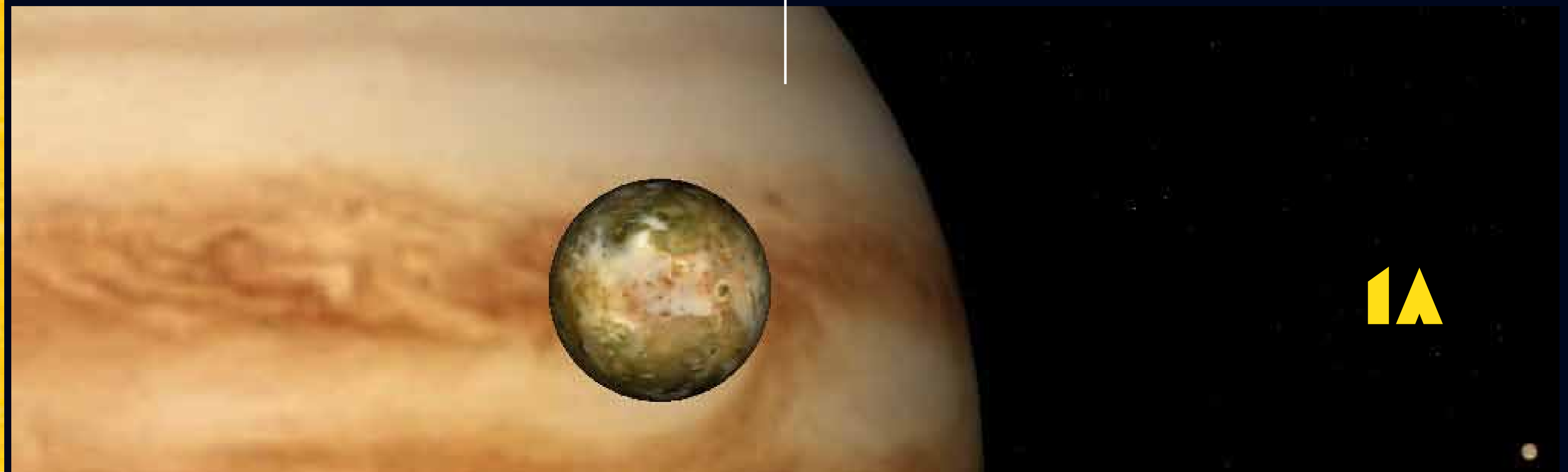

سینەما

بەهرە جەبار - سلێمانی

چیرۆکی بووکەشووشەکان

(وودی) و (بەز) و هاورێکانیان ، جارێکی تر ئەگەڕێنەوە بۆ کۆمەڵێ سەرکێشیی تر ، لەم بەشەدا کە بەشی سێیەمی ئەم فیلمە سەرکەوتووەیە لە ولاَتانی ئەمەریکا و جیهاندا . ئەم دوو هاورێیە ، لەگەڵ ئەوەی بە درێژایی ئەم فیلمە کارتۆنییە پێکەوە ناگونجێن و بەردەوام لە بۆسەدان بۆ یەکتری ، بەڵام لە کاتی تەنگانەدا پشتی یەکتری بەرنادەن و وەکو دوو هاورێی دڵسۆز رەفتار دەکەن لەگەڵ یەکدا .
لەم بەشەدا (ئەندی) هاورێیان ، زانکۆ تەواو دەکات و خۆیان لە ژێر رەحمەتی (تۆتس) ی دڵ رەق دەبیننەوە .
ئایا چۆن خۆیان دەرباز دەکەن ؟
(وودی) و (بەز) ، کۆتایی بە دەمەقاڵێکانیان دەهێنن بۆ دەربازکردنی (کین باربی) ؟
تەماشای ئەم فیلمە سەرنجراکێشە بکە و وەلاَمەکان وەرگرە .

بەرهەمی : ٢٠١٠ .
دەرهێنانی : لی ئەنکریچ .
نووسینی : جۆن لاسیتر .
نواندنی : تۆم هانکس ، تیم ئەلێن ، جوان کوساک .
داهات : ٤١٤ ملیۆن دۆلار

پردۆکە

سیناریۆ : ئەحمەد حسێن ئەحمەد-سلێمانی
نیگار : نەجات عەبدوڵڵا

با ئەمجارە لەژێر سـێبەری ئـەم دەوەنەدا لێی دابنیشـم و تەماشـای ئەم جۆگەلە ئاوە بکەم و کەمێ گوێ لە خورەی بگرم

ئەوەی باشە هەرگیز تێر لە سەعیکردن ناخۆم و بێتاقەت نابم.

ئای کە گوناحە ئەم مێرولانە دەیانەوێ بپەرنەوە بـۆلای ئـەو کۆمەڵـەی ئەوبەر کەچـی ئاوەکە ماوەیان ناداو دەیانداتە بەر شەپۆلەکەی.

نا.. با بیر بکەمەوە، تا رێگەیەک بۆ ئەم زیندەوەرە ئیشکەرانە بدۆزمەوە تا بە ئاواتیان بگەن.

ئۆخەیـش کەوتەوە بیرم با راسـتەکەم بکەم بە پردۆکە بۆیان، بزانم بە کەڵکیان دێت؟!

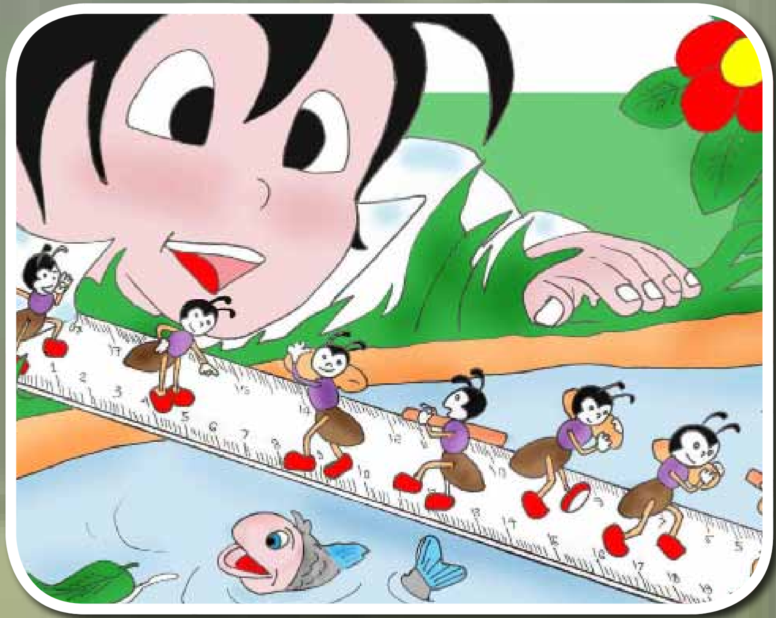

وەی کـە خۆش و سـەیرە مێروولەکانی ئەمبەر و ئەوبـەر بەخۆیان و دەنکـە گەنمەکانیانەوە بە ئاسایی دەپەڕنەوە.

کەواتـە ئـەم راسـتەیە بۆخۆتـان، ئیتـر مـن دەخوێنمەوە و دەنووسمەوە.

– کاتەکـەم تەواو بوو، خۆم بە بەختەوەر دەزانم کە وانەکەم لەبەر کرد و فریای ئەو مێرووڵانەیش کەوتم.

جوگرافیای وڵاتان

٧

ڕۆشنا کەرکووکی

ئیسپانیا

ناوی وڵات: شانشینی ئیسپانیا

پێگـەی جوگرافیایی: ئیسـپانیا دەکەوێتە باشـووری ڕۆژئـاوای ئەوروپـا، فەرەنسـا و ئەنـدۆرا دەکەونە باکـوری ڕۆژهەڵاتـی، پورتوگالیـش سـنووری ڕۆژئـاوای پێکهێنـاوە، ناوچـەی جەبـەل تاریقـی بەریتانیاییش دەکەوێتە باشوورییەوە.

ڕووبەر: ٥٠٥ هەزار و ٩٩٠ کیلۆمەتری چوارگۆشە

ژمـارەی دانیشـتوان: ٣٩ ملیـۆن و ٨٠٠ هەزار کەس

چڕیی دانیشـتوان: ٧٨,٧کەس لـە کیلۆمەترێکی چوارگۆشەدا

پێکهاتـەی ئایینی: ٩٧٪ مەسـیحیی کاتۆلیک و ٠,٤ پرۆتستانت و ٢,٦٪ ئایینەکانی تر

پایتەخت: مەدرید (٤ ملیۆن و ٧٢ هەزار کەسی تێدا دەژی)

گرینگترین شـارەکانی: بەرشـەلۆنە، ڤالنسـیا، ئیشبیلیە، سەرقستە

شێوەی حوکمڕانی: پادشایەتی دەستووری

دراو: یۆرۆ

زمان: زمانی فەرمی ئیسپانییە، بە کەتەلانی و باسکیش دەدوێن

گرینگترین هەناردەکانی: ئامرازەکانـی گواسـتنەوە، کەرەستەی کشتوکاڵی، مەی، چیمەنتۆ، خواردنەوەی گازدار

گرینگتریـن هاوردەکانی: ڕەشـەوڵاخ، بەروبوومی کشـتوکاڵی، کەرەسـتەی بیناسازی، ئاسن، توتن، دار، بەروبوومەکانی وزە

کات: گرینچ+١

مێـژووی بـە ئەندامبـوون لـە نەتـەوە یەکگرتووەکان: ١٩٥٥

ڕیزبەندەکان: سێیەمی جیهان لە بەرهەمهێنانی مەی و مزرەمەنـی، پێنجەمی جیهان لـە بەرهەمهێنانی جۆ و ئوتومبێـل، هەشـتەمی جیهان لە ژمـارەی بەرازدا، یازدەمینی وڵاتانی جیهان لـە بەرهەمهێنانی زینک و دووازدەمیـن لە مەڕ و ماڵات، سـیزدەمین لە پەتاتە و پازدەمین لە بەرهەمهێنانی زیو، شـازدەم لە ماسـی و حەڤدەمین لە بەهەمهێنانی خەڵووز

شەترەنج... وەرزشی مێشک

دڵوار - پردێ

شـەترەنج chess وەرزشێکە کە بەمێشک دەکرێ و توانا و زیرەکیی دەوێ. ئەم وەرزشە پێویستی بەپشوودرێژی و کۆڵنەدان هەیە.

وشـەی شەترەنج لە وشەی (شاترەنگا)ی هیندسـتانییەوە وەرگیراوە کە لە دوو برگـە پێک دێ: یەکەمیان (چاتوور) کە بەواتای چوار دێ و، دووەمیان (ئانگا) کە ناوی بەشـێکی سـوپایە، بەمەش ناوەکە بەگشتی بەواتای (چوار بەشەکەی سوپا) دێ.

بنەمای ئەم وەرزشە ئەو تەختەیەیە کە یارییەکەی لەسەر دەکرێ و، بریتییە لە تەختەیەکی چوارگۆشـە کـە کراوەتە ٦٤ چوارگۆشـەی بچووک کە ٣٢ دانەیان سپی و ٣٢ دانەیان ڕەشن.

ئەم یارییە لە لایەن دوو کەسـەوە دەکرێ، یەکێکیان ١٦ بەردی سپیی لایە و ئەوەی تر ١٦ بەردی ڕەش.

هـەر کۆمەڵە بەردێکیش پێک دێ لە دوو بەش: بەشـی یەکـەم برێتییە لە ٨ سەرباز و، بەشی دووەم بریتییە لە یەک دانە شا و، یەک دانە وەزیر و، ٢ فیل و، ٢ ئەسپ و، ٢ قەڵا.

هەر یاریزانێک بەردەکانی دەجوولێنێ، بێگومان هەر یەکێک لە بەردەکان شـێوە و توانای تایبەتی جووڵانی هەیە، بەڵام مەبەستی سەرەکیی هەر یەکێک لە دوو یاریزانەکە ئەوەیە کە (شا)ی یاریزانەکەی تر گەمارۆ بدا بەشێوەیەک کە بواری جووڵەی نەمێنێ.

یەکەمین پاڵەوانیی جیهانی بۆ شەترەنج ساڵ ١٨٨٦ دەستی پێ کرد و تیایدا یاریزانی ئەڵمان (ئیمانۆئێل لاسکەر) پاڵەوانیەتییەکەی بەدەست هێنا. یەکێتیی جیهانیی شەترەنج ساڵی ١٩٢٤ دامەزرا.

یـاری و پاڵەوانیەتیی جیهانیی زۆر کراون بۆ شـەترەنج و زۆر یاریزان لەم بـوارەدا ناوبانگیان دەرکرد، کە دواییـنیان یاریزانی ڕووس (گاری کاسـباڕۆڤ) بوو کە بـووە پاڵەوانی جیهان دوای ئەوەی لە یاریزان (ئەناتۆلی کاربۆڤ)ی بردەوە لە ٩ی تشرینی دووەمی ١٩٨٥ و ئەو کاتە تەمەنی ٢٢ ساڵ بوو.

ڕۆجێ فیدرەر

ئەفسانەی تێنسی سویسرایی

خۆشەویست دڵزار - کۆیە

ڕۆجێ فیدرەر خاوەنی ژمارەی پێوانەییە لە بردنەوەی نازناوە گەورەکانی جیهاندا. فیدرەر خاوەنی ١٦ نازناوە و، لە سـاڵی ٢٠١٠دا ژمارەیەکی پێوانەییی نوێی تۆمار کرد لە گەیشتنی بۆ جاری ٢٦ لەسەر یەک بەچوارگۆشەی زێڕین لە پاڵەوانیەتیی ویمبڵدنی ساڵی ٢٠٠٤ـەوە.

ئەم ئەسـتێرە سویسرایییە لە نێوان سـاڵانی ٢٠٠٣ و ٢٠٠٦دا بەشێوەیەکی بەرچاو بەرەو لووتکە هەڵکشا و سەرەتا لە یەک وەرزێکدا ٦ نازناوی بەدەست هێنا و دواتر توانیی لە یەک وەرزدا ٩ نازناو بەدەسـت بێنێت. دوای ئەوە داکشـا و لەسـەر ٦ نازناو لە یەک وەرزدا لە ساڵی ٢٠٠٧ گیرسایەوە و، لە ساڵی ٢٠٠٨ تەنیا ٣ نازناوی بەدەست هێنا و لە ٢٠٠٩دا دووان و لە ٢٠١٠ تەنیا یەکێک بەرامبەر بە ١١ دۆڕاندن لەم ساڵەدا.

بەڵام لەگەڵ ئەوەشـدا فیدرەری پاڵەوانی تێنسی سـەر زەوی، جەخت لەوە دەکاتەوە کە تا خولی لەندەنی ئۆلۆمپی لە سـاڵی ٢٠١٢ بەردەوام دەبێ چونکە تا ئێستا نەیتوانیوە نازناوی ئۆلۆمپی بەدەست بێنێت.

فیدرەر ساڵی ١٩٨١ لە سویسرا لەدایک بووە و لە ساڵی ١٩٩٨ وەک پیشەوەر یاریی تێنسی کردووە.

منداڵان بۆ حاجیلە چی دەخوازن ؟

ڕیپۆرتاژ: شەپۆل

من (محەمەد ئازاد)م، و تەمەنم (١٠) ســاڵە، بەڵام پۆلی سێیەمی سەرەتاییم چونکە لە قوتابخانە دواکەوتووم، زۆرم حەز بە گۆڤار خوێندنەوەیە بە تایبەتی گۆڤاری حاجیلە، هەمــوو مانگێک هاورێیەکم بۆم دەهێنــێ و بابەتەکانی دەخوێنمەوە، زۆر بابەتی بەسوودی تێدایە بۆ منداڵان تاوەکو فێر بکرێین. من لەماڵەوەش بۆ خوشــک و براکانم دەیخوێنمەوە، و زۆر حەزی پێ دەکەن، بەڵام حەز دەکەم ئامۆژگاری بەســوودی زیاتر تێدا بێت بۆ منداڵان و مەتەڵی زۆرتر تێدا بێت و خۆمان لەلای خۆمانەوە هەوڵ بدەین بیدۆزینەوە.

کچە قوتابی (هودا) تەمەنی (١١) ســاڵە و پۆلی شەشەمی سەرەتاییە، ئەو دەڵێ: گۆڤاری منداڵان بە تایبەت حاجیلە زۆر بەکەڵکە بۆمان، من هەموو بابەتەکانیم پێ خۆشــە و ئەوانەشی کە پێویستیان بە شــیکارکردن بێت خۆم دادەنیشم و شــیکاریان دەکەم، بەڵام پێم باشــە زانیاریی زیاتری تێدا بێت لە ڕاست و هەڵــەکان، تاوەکو خۆمان وەڵامیان بدەینەوە و شــتی نوێیان لێ فێربین، من ئەوەشی لێوەی فێر بوومە قەت بیرم ناچێتەوە و زۆر سوودم لێی بینیوە.

(محەمەد فاخر) قوتابییەکی پۆلی یەکەمی ســەرەتاییە و تەمەنی (٦) ساڵە، ئــەو گوتی: من زۆر حەزم لــە خوێندن هەیە، بەڵام زیاتر حەزم لە وێنەیە لەناو گۆڤــارەکان و هەموو جارێک باوکم حاجیلــەم بۆ دەکڕێ و منیش سەیری وێنەکانی دەکەم، بە حەزیش دەکەم وێنەی زۆری تێدا بێت تاوەکو خۆم ڕەنگی بکەم، هەروەها وێنەی گیانلەبەرانی تێدا بێت و باســی بکرێت تا هەموو گیانلەبەرەکان بناسین.

من (ئامینە فاتیح)م و تەمەنم (١٣) ساڵە، و قوتابیی پۆلی هەشتەمم، لە شاری هەولێر دەخوێنم، لەم شــارەدا حاجیلە زۆر دیارە لەناو گۆڤارەکانی دیکەدا بــە بابەتە ڕەنگاوڕەنگەکانی و جوانییەکەی ســەرنجی هەموو منداڵان بۆلای خۆی ڕادەکێشــێ، بەڕاستی هەموو بابەتەکانیم بەدڵە، شــتێک نەماوە بڵێم کە تێیدا نەبێت، بەڵام خۆزگە ئەو بابەتە بمایە کە لــە کۆتاییدا لە بەرگی دەرەوەی گۆڤارەکە وێنەیەک دەکراو دواتر لەخوارەوەی دەنوســرا چیرۆکێک لەسەر ئەم وێنەیە بنووسە و دواتر بۆمان بنێرە ، کام چیرۆک باش بوو بڵاوی دەکەینەوە، ئەمە هانی منداڵانی دەدا کە فێری چۆنێتیی نووســینی چیرۆک ببین. بۆیە هیوادارم ئەو بابەتە دووبارە بگەڕێتەوە و شتی زیاتر پێشکەش بە منداڵان بکرێت و دەسخۆشیش لە ستافەکەی دەکەم.

(شــەهرام ئەسوەد) قوتابییە و تەمەنی (١٠) ساڵە و گوتی: من لەبەر ئەوەی زۆر حەزم لە مۆسیقایە لەم شــارەی ئێمەش مامۆستای مۆسیقا کەمە یان هەشبێت بە پارەیە و دوورە لە ئێمەوە، بۆیە حەز دەکەم مامۆســتایەک هەبێ هەر جارەو لە گۆڤارەکەدا باســی ئامێریکی مۆسیقامان بۆ بکات و وێنەکەشی پیشــان بدرێت تا زیاتر بۆمان ڕوون ببێتەوە و هەر هیچ نەبێ ئامێرەکان هەموویان بناســین و وێنەکەیان ببینین، چونکە مۆســیقاش ســوودی هەیە بۆ ئێمــەی منداڵ. هەروەها پێم باشــە گۆڤاری حاجیلە مانگانە نەبێت هەر هیچ نەبێ با پانزە ڕۆژ جارێک بێت، چونکە زۆر ناخۆشە کــە چاوەڕێ دەکەین هەتا مانگ دەڕوات، کە خوێندنمان تەواو دەبێ نازانین خۆمان بە چییەوە خەریک بکەین.

من (ئارام)م پۆلی ســێیەمی سەرەتاییم و تەمەنم (٨) ساڵە، حاجیلە گۆڤارێکی جوان و خۆشــە وێنەکانــی زۆر جوانن، هەمــوو جارێک کە دەردەچێ بــە باوکم دەڵێم بۆمان دەکڕێ، چونکە هاوڕێکانیشــم لە قوتابخانە پێیانە و بابەتەکانی پێکەوە حەل دەکەین، بەس حەزم دەکرد چیرۆکی زۆری تێدا بێت، چونکە مامۆستاکەمان ئەگەر وانەکەمان تەواو کرد، پێی دەڵێین هەر جارەو چیرۆکێکمان بۆ دەخوێنێتەوە.

کوردستان

عەبدولڕەحمان عەبدولوەهاب

پۆلی چوارەم – تەمەن: ١٠ ساڵ

هەر تۆ نیشتمانی کوردستان
هەر تۆ دڵ و گیانی کوردستان
هەر تۆ شوێنی جوانی کوردستان
هەر تۆ ژین و ژیانی کوردستان

ڕۆژی هەینی

مریەم تۆفیق – خورماتوو

هیوای ڕۆژی (هەینی)مان
کە پشووە بۆ هەمووان
یارمەتی و خۆشەویستی و ژین
بە دایکمان دەبەخشین
دوای ئیش و فەرمانمان
لەبەر ئەکەین جلی جوان
پێکرا ئەکەوینە خۆمان
لەگەڵ دایک و بابە گیان
ئەبینە میوان لای خۆمان
لەسەر سفرە و لەسەر خوان
یاخوا هەروا بەشادی
گشت کەس بگات بە ئازادی
دایە و بابەی کەس نەمرێت
دوارۆژیشمان گەشتر بێت

چوار هاوڕێ

نەوزاد و ئازاد و دارا و دانا چوار هاوڕێی خۆشەویست بوون بەیەکەوە دەرۆیشتن بۆ قوتابخانە و یارییان لەگەڵ یەک دەکرد، ڕۆژێ لە ڕۆژان نەوزاد ڕۆیشت بۆ دوکانێک و بە دوکاندارەکەی گوت: سڵاو مامە، دەمەوێ هەندێ شت بەم و سبەینێ پارەکەی بێنم؟ ئایا تۆ ڕازیت؟ دوکانداراکە گوتی: بەڵێ ڕازیم.
نەوزاد ڕۆیشتە لای هاوڕێکانی و گوتی: سڵاو هاوڕێیان دەزانن ئەمڕۆ چیم کرد؟ ئەوانیش وتیان چیت کرد ؟ نەوزاد گوتی: هەندێ شتم کڕی لای دوکاندارێک و پێم گوت بەیانی پارەکەت بۆ دێنم، بەڵام درۆم لەگەڵی کرد بەیانی پارەکەی بۆ نابەم ! ئازاد گوتی: ئای چەند بیرۆکەیەکی باشە ئێمەش وەکو تۆ دەکەین. دارا گوتی: من ناتوانم ئەو کارە بکەم، دانا لەدڵی خۆیدا گوتی: دانا وەڵام بدەرەوە لای نەوزاد و ئازاد بەتوڕەیی. دانا گوتی: درۆ لەگەڵ دوکاندارەکە بکەن کاری خراپ ئەنجام دەدەن. نەوزاد گوتی: نەخێر بەڵام هەندێ شتی هەرزان بەهام کڕی دانا گوتی: تۆ چی دەکەیت نەوزاد ئەگەر باوکت گوێی لێ بوو باوکت لەم گەڕەکە گوێی لە هەموو شتێک دەبێت.
ئەگەر باوکت ئەو هەواڵەی زانی چی دەکات؟ ئایا ئەو کات تۆ ڕازی دەبیت ئەگەر ئەو شتانە هەرزان بەها بن و گرانبەها بن ئەو کارە هەر گوناهە بیگەڕێنەوە بۆ خاوەن دوکانەکە و تۆ دارا لەسەرتە ئامۆژگاریی هاوڕێکانت بکەیت هەتا کاری خراپ ئەنجام نەدەن. نەوزاد گوتی: سوپاس دانا بۆ ئەم ئامۆژگارییە بەیانی پارەی ئەو شتانە لە باوکم وەردەگرم و دەیدەمە دەست دوکاندارەکە.

هیوا و دارا–کەرکووک

کەری نەفام

وەرگێڕانی: بەهار محەمەد – هەولێر

جووتیارێک گوێدرێژێکی هەبوو لە بارگواستنەوەدا یارمەتیی دەدا. هەمیشە بەزەیی پێدا دەهاتەوە و فەرامۆشی نەدەکرد. جارێکیان فەردەیەک خوێی لێ بارکرد تا بۆ گوندەکەی نزیکیانی ببات. لەکاتی پەڕینەوە لە پردەکە بارەکە لەسەر پشتی جووڵا و کەوتە ئاوەکەوە. کابرا زوو فەردە خوێیەکەی هەڵگرتەوە و خستیەوە سەر پشتی گوێدرێژەکە.
کەرەکە هەستی کرد بارەکەی سووک بووە، چونکە بەشی زۆری خوێیەکە لە ئاوەکەدا تواوبووەوە. لە ڕۆژی دووەمدا بەهەمان شێوە کە گەیشتنە سەر پردەکە دیسانەوە خۆی ڕاتەکاند و خوێیەکە کەوتە ئاوەکەوە و بارەکەی سووک بوو. بۆ ڕۆژی سێیەمیش هەمان کاری دووبارە کردەوە.
کابرای جووتیار لە فێڵەکەی گەیشت و ویستی تەمێی بکات. بۆیە ئەمجار فەردەیەکی پڕ لە لۆکەی لەسەر پشتی بارکرد. کەرەکە دیسانەوە هەر کە گەیشتە سەر پردەکە بەئەنقەست بارەکەی لەسەر پشتی خست و کەوتە ئاوەکەوە. بەڵام ئەوەی مایەی سەرسوڕمان بوو بەلایەوە ئەمجا بارەکەی چەندین قات قورستر بوو بوو، چونکە پەمووەکە ئاوی زۆری مژیبوو. ئیتر لەو ڕۆژەوە تەمێ خواردوو بوو و دووبارەی نەکردەوە.

پۆزش

داوای لێبووردن لە منداڵانی ئازیز دەکەین ، کە لە ژمارەی ڕابردووی گۆوارەکەمان و ، لە لاپەرەی (٢٨ – ٢٩)دا ، دوو چیرۆک بە هەمان ناوەڕۆک ، هاتوونەتە بڵاوکردنەوە ، بمانبەخشن

چۆلەکە

بابۆ شۆڕش

ئەی چۆلەکەی پاساری
باڵدارێکی نازداری
بە دەنووکە جوانەکەت
دان دێنی بۆ لانەکەت
باڵندەیەکی جوانی
خۆشەویستی هەموانی

هاوڕێ

بۆ هاوڕێی خۆشەویستم «ئیمان»

هێمن محەمەد – پۆلی چوارەم
قوتابخانەی ئەزمەڕ

هاوڕێکەم بەجێی هێشتم
بە تەنیایی دانیشتم
کەسێ نەما بمدوێنێ
خەم لە دڵم دەربێنێ
لە ماڵ و قوتابخانە
وەک مۆمێک لەگەڵمانە
هاوڕێ بۆ بەجێت هێشتم
ئازارێ زۆر پێ چەشتم

هەستی چەژتن

ئاشتی عەلی-پردێ

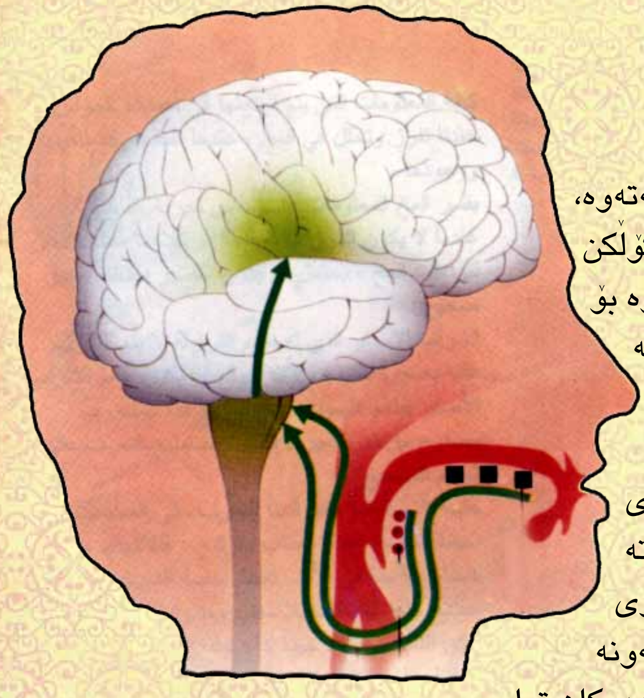

بەو ئەندامی چەژتنانەی کە لەسەر رووی زمان بڵاوبوونەتەوە، دەڵێـــن چەژە گۆپکە. ئەو ئەندامانە لـــە خانەی درێژی کۆڵکن پێکهاتوون، کە هەســـتە ریشـــاڵیان لێوە درێـــژ بووەتەوە بۆ دەمـــاخ. دەتوانرێت چەژە گۆپکەکان بە پێی ئەو هەســـتە ســـەرەکییانەی کـــە کاریان تێ دەکـــەن بکرێن بە چوار بەشەوە، گۆپکەکانی شیرینی و ترشی و سوێری و تاڵی، هەر جۆرێک لەو گۆپکانە دەکەوێتـــە لایەکی دیاریکراوی رووی ســـەرووی زمانەوە، گۆپکەکانی شیرینی دەکەوێتە پێشەوەی زمان و هی تاڵی دەکەونە پشتییەوە و هی سوێری دەکەونە هەردوو لای ســـەری زمان و هی ترشـــی دەکەونە پشـــت ئەوانەوە. ئەم گۆپکانە کاریان تێ ناکرێت تاکو ماددەکان تواوە یا شل نەبن.

هەســـتی چەژتن زۆر گرینگە لە ژیانی مرۆڤدا، چونکـــە وریای دەکاتەوە لە خواردن و خواردنەوەی نەگونجاو کە دەشـــێت زیانی پێ بگەیەنێت ئەگەر بیانخوات، زوو یا درەنگ پێوەندییەکی زۆر بەهێز هەیە لە نێوان بۆن کردن و چەژتن تا ئەو کاتەی زۆر بەگران لێک جیا دەکرێنەوە.

سیر و پیاز لە گەستنی مێشوولە دەتپارێزن

ئاشتی عەبدوڵڵا - هەولێر

ژمارەیەک پزیشکی خەڵکی وڵاتی ئۆکرانیا دەڵێن مرۆڤ بۆ ئەوەی لە گەستنی مێشوولە ڕزگار بێ وا باشە سیر و پیاز و سرکەی سێو و مزرەمەنی و ڤانێلا زۆر بەکار بێنێ لە خواردندا.
هەروەها ئەو پزیشکانە دەڵێن ئەگەر هات و مێشوولە پێوەتی دا شوێنی پێوەدانەکە بەشیر و ئاو یان بەخوێ و زەیت چەور بکە بۆ ئەوەی زوو چاک ببێتەوە.
ئەو پزیشـــکانە دەڵێن ئەگەر ڕۆژانە، لە وەرزی زۆربوونی مێشـــوولەدا، دوو دەنک ســـیر یان ســـێ کەوچک سرکەی سێو بخۆیتەوە، ئەوا مێرووە پێوەدەرەکانت لێ دوور دەکەون، چونکە لەشی مرۆڤ دوای خواردنی ئەم شتانە هەندێ ماددە دەردەدات کە مێشوولە و هاوشێوەکانی دوور دەخەنەوە.

کوردستان محەمەد - کەرکوک

هەڵیبێنە

-ئەو شتە چییە بە کوڵاندن دەیبەستێ؟

– ئەوە چییە سەری دەبڕی بۆی دەگریی؟

– ئەو شتە چییە دانی هەیە و کەس ناگازێت؟

– ئەوە چییە دەنگی هەیە و ڕەنگی نییە؟

– ئەوە چییە سەری مەبڕە و بیخۆ؟

ئایا دەزانی

– فیل ڕۆژانە ٢٠٠ لیتر ئاو دەخواتەوە

– مار بەهۆی زمانییەوە نێچیرەکەی ڕاو دەکات

– شوورەی چین درێژییەکەی ٢٤٠٠ کیلۆمەترە

– سەلاحەدینی ئەیوبی لە تکریت لەدایک بووە

– یەکەمین کەس کە پیلی دروست کرد ڤۆلتای ئیتاڵی بوو

بەم وشەگەلە ئەم پەندانەی خوارەوە تەواو بکە

کەر، دۆست، مار، ماڵ، کاڵەک

– دەستێک دوو.......هەڵناگیرێ.

– دوژمن قەت نابێت بە.........

– گا کردی و.......خواردی.

– ....بەقسەی خۆش لەکون دێتە دەر.

– .... بە خاوەن ماڵ حەرامە.

هەوری هاوڕێ-سلێمانی

وەڵامی ڕاست هەڵبژێرە

بورجی ئیڤڵ لە چ ساڵێکدا دروست کرا؟
- ١٨٨٧
- ١٨٧٧
- ١٨٦٧

مۆسۆلینی لە چ ساڵێکدا لەدار درا؟
- ١٩٤٣
- ١٩٣٣
- ١٩٢٣

ڕێژەی ئاو لە لەشی مرۆڤدا چەندە؟
- لە ٧٠٪
- لە ٨٠٪
- لە ٩٠٪

یارییەکانی ئۆلۆمپی چەند ساڵ جارێ ئەنجام دەدرێن؟
- ٤ ساڵ
- ٥ ساڵ
- ٦ ساڵ

پلازما لە سەدا چەندی خوێن پێکدەهێنێ؟
- ٦٠٪
- ٧٠٪
- ٨٠٪

بمرەنگێنە

لەرین - سلێمانی

ڕامان

ئالا شێرزاد-سلێمانی

ئەو ژمارەیە چەندە کە ڕاستی بەم خشتانە دەبەخشێ؟

5	6	= 7	9	8	= 8	6	7	= ?
3	1		7	2		5	4	

حەوت جاران ئەم ڕستەیە بڵێرەوە

شیر خواردم ، شیری شەکی سەر ڕەش خواردم .

زانا سەباح - کەرکووک

بیرکردنەوە

ئەستێرە عەلی-سلێمانی

ئایا ژمارەی نادیاری ئەم دوو شێوە چوارلا لەسەریەکە چەندە؟

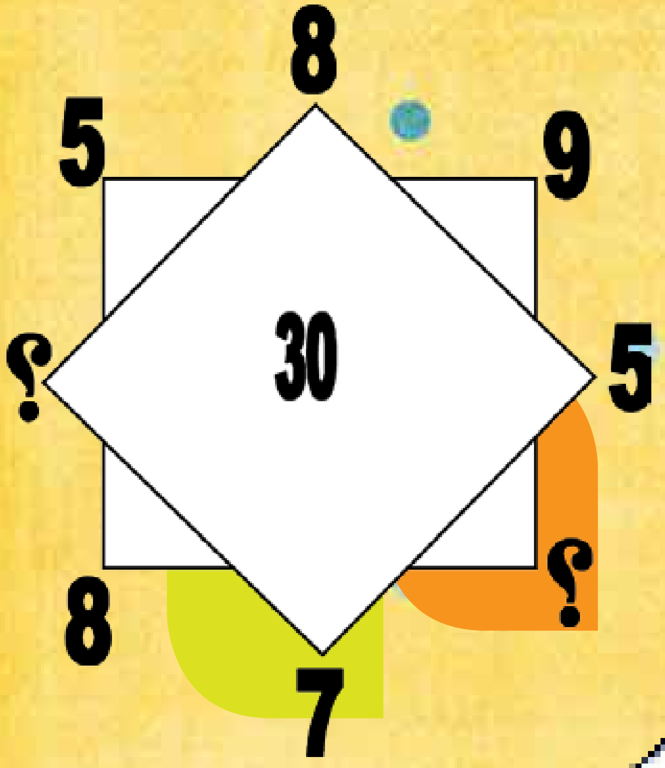

قۆناخ بە قۆناخ وێنە بکێشە

نەجات عەبدوڵڵا - کەرکووک

چاوتیژی

شیلان بەکر - کەرکووک

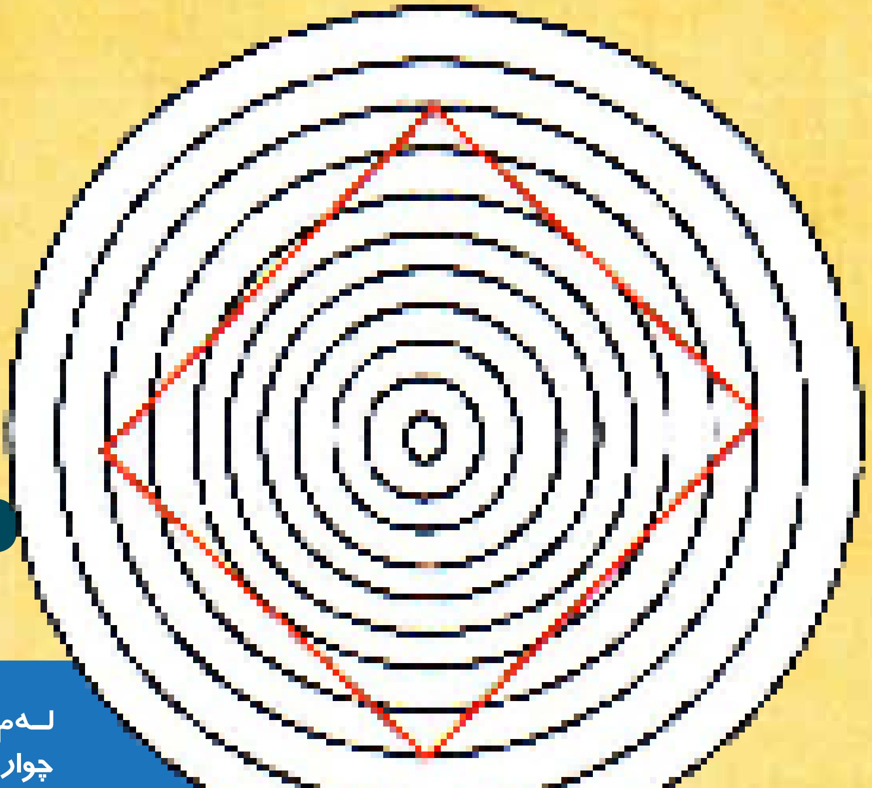

لەم وێنەیە وردبەرەوە بزانە ئەو چوار لایەی بەرەنگی سوور لەنێو بازنە هاوچەقەکەدا کێشراوە، چوارگۆشەیە یان نا؟
بەڕاستەیەک خۆت دڵنیا بکەرەوە.

ئەمانە شرۆڤە بکە

شالاو ئەمین – گوندی قوجەلەر

- کامیان قورسترە، فەردەیەک لۆکە یان فەردەیەک خوێ؟
- چ وڵاتێک مردووی تیا نامرێت و ئاردیشی تیا ناهاردرێت؟
- جیاوازی چییە لەنێوان لیرەیەکی نوێ و چوار لیرەی کۆندا؟
- کام ژمارەیە ئەگەر هەڵیگێڕیتەوە کەم دەکات؟
- پشیلەیەک کەوتە بیرێکەوە بەساغی دەرهات، چۆن دەرهات؟

هونەری دەست

نەجات عەبدوڵڵا – کەرکووک

کۆدی پەیوەندی کردن

پەخشان حاجی – بازیان

ئوستراليا	٠٠٦١
ئەڵمانیا	٠٠٤٩
ئەمەریکا	٠٠١
ئینگلستان	٠٠٤٤
بەرازیل	٠٠٥٥
فەرەنسا	٠٠٣٣
فلیپین	٠٠٦٣
کوبا	٠٠٥٣
میسر	٠٠٢٠
نەرویج	٠٠٤٧

پایتەخت

نەرمین سالار – کەلار

پایتەختی هەندێک لە وڵاتانی هەردوو کیشوەری ئەمەریکا

کەنەدا – ئۆتاوا
وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا – واشنتۆن
پیرۆ – لیما
بەرازیل – بەرازیلیا
کووبا – هاڤانا
ئەرجەنتین – بۆینس ئایرس
مەکسیک – مەکسیکۆ
ڤەنزوێلا – کاراکاس

ناوی شوێنێکە لە کوردستان

ڕەوا عوسمان – کەرکووک

ناوی شوێنێکە لە کوردستاندا و پێنج پیتە ئەگەر یەک پیت لە ناوەکەی لابەری ئەوا مەرگ بە چاوی خۆت دەبینی.

ئەو شوێنە کوێیە؟

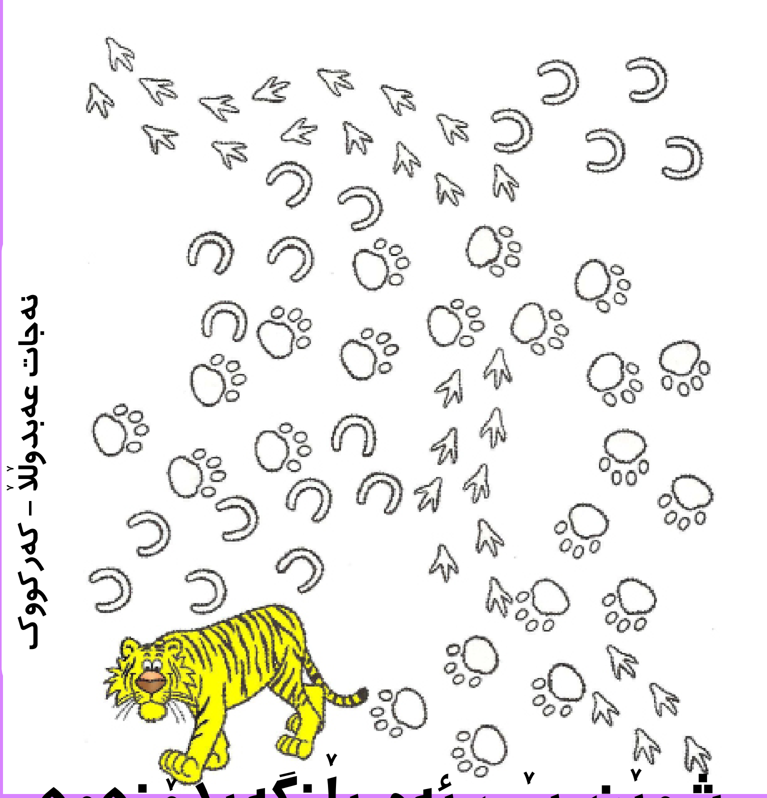

نەجات عەبدوڵڵا – کەرکووک

شوێن پێی ئەم پڵنگە بدۆزەوە

وەڵامی ژمارەی پێشوو

ل ١١
خەڵات، دوان
مەتەڵ : شەو

ل ٢٦
هەڵە و ڕاست، تەنیا دواپرسیار هەڵەیە

ل ٣٤
کالیلۆ
شقارتە: تەڵێک لە نیشانەی کۆیەکە هەڵدەگری و لە سەر ژمارەی ٣٥ کە و دەیکەین بە ٣٩.

ل ٣٥
ڕێگەچارە، یەکەمجار بەرخەکە دەپەڕێنیتەوە، دواتر گورگەکە، ئینجا بەرخەکە دەگەڕێنیتەوە و گیاکە دەبات و دەگەڕێتەوە بۆ بەرخەکە.

ل ٣٦
وشەی بزر، بانە
شیکاری، هەنارە

خاوەنی ئیمتیاز
بەدران ئەحمەد حەبیب
سەرپەرشتیار
عوف عبدالرحمن
سەرنووسیار
حەمە سەعید زەنگنە
٠٧٧٠١٣١٠٥٤٢
hamatal_ z@yahoo.com
جێگری سەرنووسیار
نەبەز ڕۆستەم
ڕاوێژکار
ڕێواس ئەحمەد
بەڕێوەبەری هونەری و نەخشەسازی
پەروەر
تایپ
دلێر ڕەفیق
ناونیشان
کەرکوک – شەقامی کۆماری
تەلاری صیدلی فخری

گەیاندنا

ئـەم هێڵانـە بگەیەنە دەزانی یەکەم سـەرۆک کۆمـاری وڵاتـە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا بوو؟

شادان جەبار-چوارقوڕنە

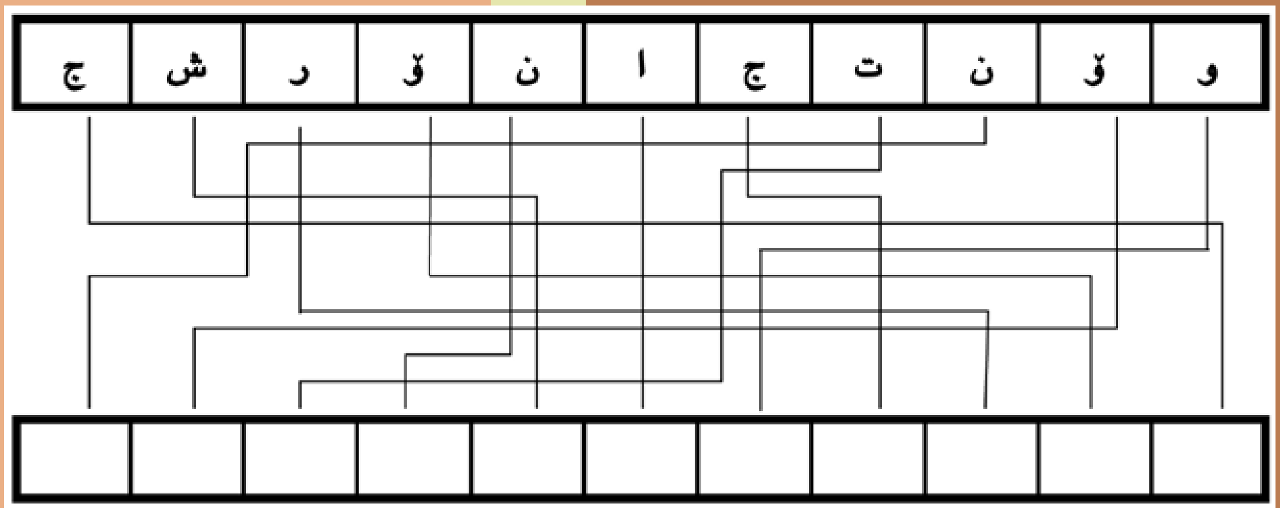

تەنها ٥ جیاوازی لە نێو ئەم دوو وێنەیە هەیە.....دەتوانێت دەستنیشانیان بکەیت؟

پروشە جەبار - سلێمانی

یاریی شقارتە

ڕۆژ دلێر - کەرکووک

جێگۆڕکێ بە یەک تەڵە شقارتە بکـە تـا ئەنجامـی هاوکێشـەکە بکاتە شەست و پێنج.

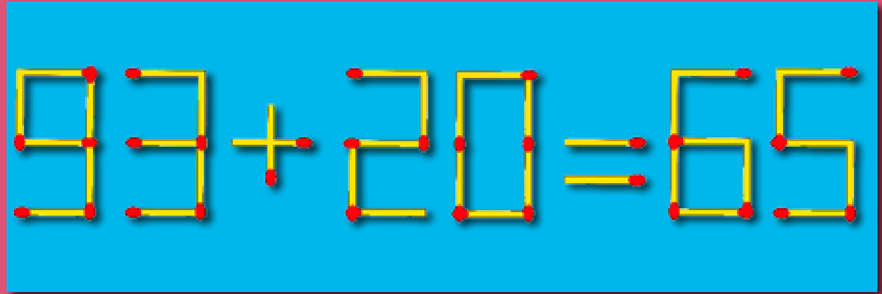

جێگۆڕکێ

جێگۆڕکـێ بـە دوو ژمـارە بکە تا بـە شاقوولی و ئاسۆیی کـۆی ڕیزەکان بکەنە ٢١

5	1	5	3	4	2
4	3	2	6	5	1
2	6	1	5	3	4
3	5	4	1	2	6
1	4	3	2	6	5
6	2	6	4	1	3

شادان شێرزاد – قەرەهەنجیر

هاوبەشی

دلێر - چەمچەماڵ

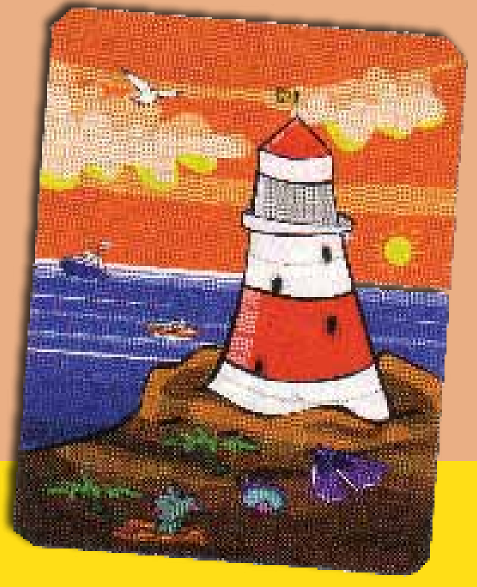

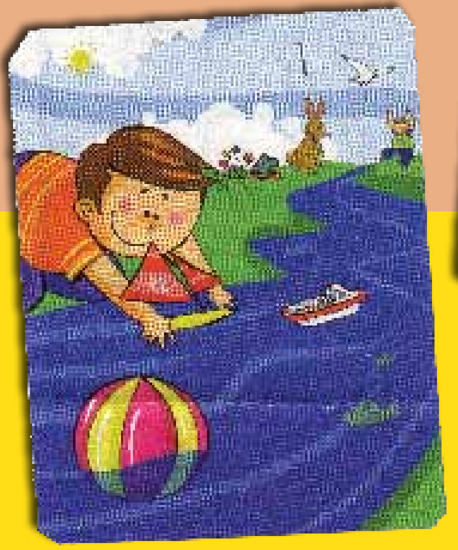

لە نێوان ئـەم دوو وێنەیەدا پێنج شتی هاوبەش هەیە.

ئەمانە بزانە

محەمەد کەریم-کەسنەزان

- بەنێوبانگترین تابلۆ لە جیهاندا تابلۆی مۆنالیزایە
- ئەمەریکا لە ٥٢ ویلایەت پێکهاتووە
- شەمشەمە کوێرە ساڵی یەک جار بەچکە دەکات
- ماسیی توونە ١٠٠ کیلۆمەتر لە یەک کاژێردا دەبڕێت
- سیۆل پایتەختی کۆریای باشوورە
- چیای مۆر لە باکووری کوردستانە
- بەرزترین شار لە جیهاندا (لاباز)ە لە بۆلیڤیا
- لە ٢١ی حوزەیراندا شەو و ڕۆژ یەکسان دەبن

چۆن دەگەیتە ئاڵتونەکە؟

نەجات عەبدوڵڵا – کەرکووک

وشەی بزر

داستان محەمەد -کەرکووک

دوای ئـەوەی بە هێڵێکی راسـت ناوی ئەم مێوانەی لای خوارەوە دەسڕیتەوە نـاوی مێوەیەکـت بـۆ دەمێنێتەوە لە چوار پیتـان پێکهاتووە و رەقە و بۆنێکی خۆشی هەیە زۆر دەمێنێتەوە:

مسـکی، پرتەقـاڵ، هەرمێ، هەنار، سێو، نارنـج، تو، جوالا، قەیسـی، لالەنگی، مۆز، تـرێ، شـاتو، لیمـۆ، هەڵـوژە، قـۆخ، توی فەرەنسی، یەنگی دنیا، لاڵوک.

ه	ۆ	م	ی	ل	ت	ش	ب	ل	ن
ە	ا	ی	ه	ر	ا	ە	ا	پ	ا
ڵ	ل	ك	ێ	ت	ڵ	ل	ر	ێ	ر
و	ا	س	و	ا	ە	ت	ێ	ه	ن
ژ	و	م	ڵ	ن	ە	م	ە	س	ج
ە	چ	و	ک	ق	ر	ن	ێ	ە	ب
ق	ك	ی	ا	ە	ا	و	ز	ۆ	م
ۆ		ڵ	ه	ر	ی	س	ی	ە	ق
خ	ا	ی	ن	د	ی	ک	ن	ە	ی
ی	س	ن	ە	ڕ	ە	ف	ی	و	ت

کوێرکردنەوە

دوای ئەوەی پیتەکانی نێوی ئەم باڵندانە لە خوارەوە کوێردەکەیتەوە. ناوی باڵندەیەکت بۆ دەمێنێتەوە هاوشێوەی کەمۆترە.

کلاوکورە. سوێسکە. کۆتر. شەهێن

محەمەد زرار - پردێ

ت	ك	ر	س	ە	ه	ك	ن	و	و
ت	ك	ی	س	ە	ێ	ك	ۆ	و	و
خ	ك	ێ	س	ە	ر	ك	ڵ	ا	و

شیکاری

تانیا وەلی -چەمچەماڵ

نـاوی یەکێـک لـە هاوینـە هـەوارە خۆشـەکانی کوردسـتانە تـۆش ژیـر و وریابە بزانە کامەیە لە پاش شیکارکردنی ئەم پرسیارە

	=	1	+	4
	=	5	-	10
	=	6	+	3
	=	7	-	11
	=	8	+	7
	=	5	-	12

9	=	ن
4	=	ا
15	=	ر
5	=	ە

خەڵات

چ باڵندەیەک لە کاتی فڕیندا بەردەوام دەخوێنێ ؟

دوادەلیقە ٣/٢٥

گوتەی نێوداران

- چاوەکان هەرچەند گەورە بن ناتوانن خۆیان ببینن — شکسپیر
- دایک بەدەستێکی کۆرپەکەی دەهەژێنێ و بەویتریان جیهان — ناپلیۆن
- ئەگەر هونەر نەبوایە ئەوا حەقیقەت ورد و خاشی دەکردین — نیچە
- بەختەوەر کەسێکە شادیی خەڵکی بە هی خۆی بزانێت — گۆتە
- کەمێک کاری باش باشترە لە قسەی زۆرباش — گوین هیمۆر

شنۆ سابیر-کۆیە

سودۆکو

3			1	6	
	2	1			5
				3	
	5				
5			6	1	
	1	6			

ئاڤان جەمال-بازیان

تۆری سۆدۆکۆ پێکهاتووە لە ٣٦ چوارگۆشەی بچووک و ٦ لاکێشەی گەورە. ئەوەی پێویستە لێرە لەسەر تۆ چوارگۆشەکان بەژمارە (١-٦) پربکەیتەوە بەمەرجێک هیچ ژمارەیەک لە ریزی ئاسۆیی و ستوونی لاکێشەکاندا دووبارە نەبێتەوە.

بمگەیەنە

نەجات عەبدوڵڵا - کەرکووک

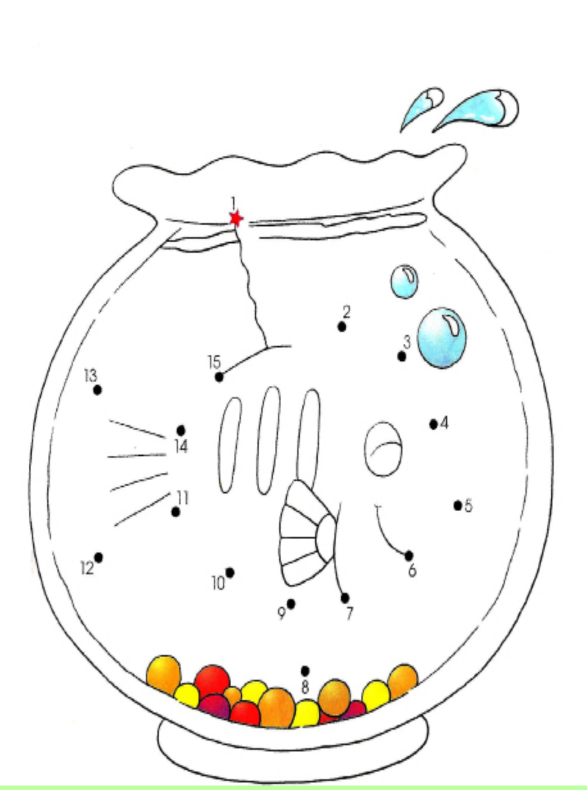

هاوڕێیانی حاجیله

میدیا شیروان

ئیمان

ئیلاف شاهۆ

لارا شوان

فیردەوس جومعە

پەرێز فەتاح

بروسک شوان

ئەحمەد سەلمان

دێرین کامل

هێشو

دابان

محەمەد

چۆپی ئیسماعیل

سێبەری ئەمە بدۆزەرەوە

شەماڵ شوانی – کەرکووک

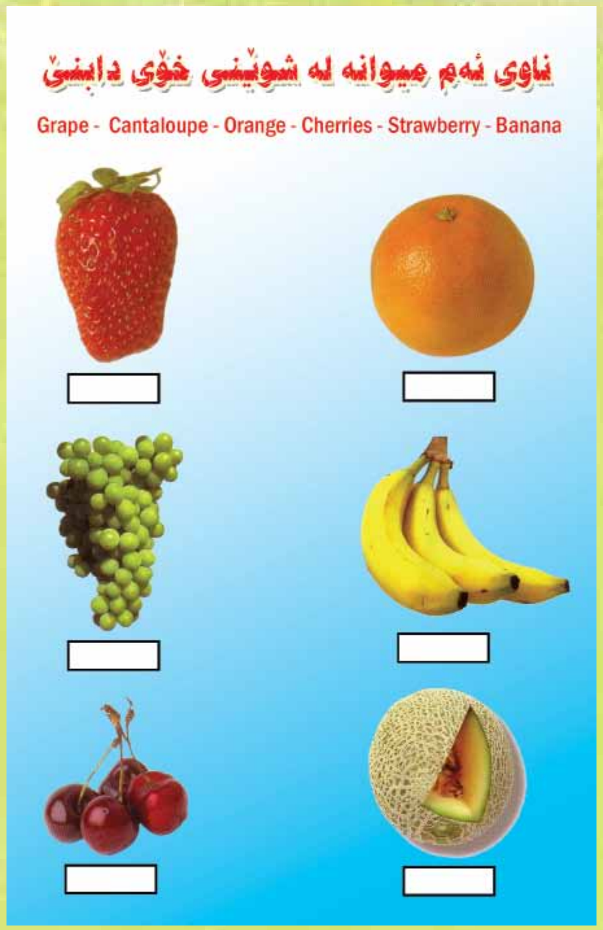

بەهار ڕۆژ – کەرکووک

بیرکاری

کاروان سابیر – پردێ

شەمەندەفەرێک ٨ فالگۆنی هەیە، لەهەر فالگۆنێکدا ٢ ریز کورسیی هەیە،
هەر ریزێکی ٢٠ کورسیی تێدایە، لە دووا وێستگەدا ٣٠٠ کەسی لێ دابەزین،
ئایا شەمەندەفەرەکە چەند کەسی تری دەویست تا بەتەواوی پڕ بێت؟

کار و پیشە

سەوسەن حەمەبۆر – سەرچنار

بەم کەسانە چی دەڵێن ؟

لۆکە و خوری شیدەکاتەوە..........
منداڵی بچکۆلەی بێ داک و باب بەخێو دەکا........
نامەیەکی زۆر لە جانتایدایە و دەیگەیەنێت بە خاوەنەکەی ....
زین و کیفی دەمانچە و قایش لە چەرم دروست دەکات ....
کاری کشتوکاڵی بۆ خاوەن زەوی دەکا، وەکو دروێنە و شەن و گێرە
پێڵا و و پاپوچی دڕاو و هەڵوەشاو چا دەکاتەوە ....
جاجم و بەرماڵ لەخوری و موو دەچنێت بەئامێرێکی تایبەتی ....
پێستەی مەڕ و گاو گۆتاڵ خۆشە دەکات و چاکی دەکات........